

Центральноукраїнський національний технічний університет

Економічний факультет

Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри ІАІАС
доктор історичних наук,
професор
Василь ОРЛИК
«___» _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему:

«Бібліотека ЗВО: місце та роль в освітньому процесі»

Виконала: здобувач вищої освіти
IV курсу, групи ІС-21
ОПП «Інформаційна, бібліотечна та
архівна справа»
спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»

БІЛА Валерія Костянтинівна

«___» _____ 2025 р.

Керівник роботи:
кандидат філологічних наук, доцент
_____ Людмила ГЛЄБОВА
«___» _____ 2025 р.

Рецензент:
канд. пед. наук, директор
Кропивницького фахового коледжу
Приватного вищого навчального закладу
«Університет сучасних знань»
_____ Тетяна ШИШКІНА

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія дослідження

1.2. Джерельна база та методи дослідження

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ ЗВО У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

2.1. Бібліотека як інформаційний центр університету

2.2. Електронні ресурси та цифрові технології у бібліотечній діяльності

2.3. Сучасні підходи до формування бібліотечного фонду та його використання

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК ЗВО В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

3.1. Інноваційні форми роботи бібліотек у сучасному освітньому середовищі

3.2. Інтеграція бібліотеки у дистанційну та змішану форми навчання

3.3. Проблеми та перспективи розвитку бібліотек ЗВО в Україні

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Бібліотеки вищих навчальних закладів (ЗВО) займають важливе місце в освітньому та науковому процесі університетів. Вони не тільки залишаються місцем зберігання інформаційних ресурсів, а й виступають активними учасниками навчальної та наукової діяльності, забезпечуючи доступ до знань, сприяючи розвиткові досліджень та підвищенню рівня освіти. У сучасному освітньому середовищі роль бібліотеки ЗВО набуває нових форм і змісту, зокрема завдяки інтеграції новітніх технологій, електронних ресурсів і розвитку цифрових платформ.

З одного боку, бібліотека залишається традиційним центром для зберігання та надання доступу до друкованих та електронних матеріалів: книг, підручників, наукових журналів, газет, а також мультимедійних ресурсів, що використовуються в освітньому процесі. З іншого боку, бібліотека активно працює над упровадженням інноваційних методів роботи, орієнтуючись на потреби сучасного користувача – студентів, викладачів, дослідників. Одна з ключових функцій бібліотеки закладу вищої освіти зводиться не тільки до надання доступу до інформаційних ресурсів, а й полягає у забезпеченні підтримки розвитку інформаційної грамотності, формуванні навичок пошуку та здійснення аналізу інформації.

У період швидких змін у сфері освіти, коли освітній процес вирізняється все більшою орієнтацією на цифровізацію, запровадження дистанційної та змішаної форм навчання, бібліотеки відіграють вирішальну роль у забезпеченні доступу до навчальних матеріалів і наукових досліджень. Крім того вони забезпечують гнучкість у навчанні, інтегруючи новітні технології в освітній процес, надаючи користувачам можливість працювати з ресурсами в будь-який час та з будь-якого місця.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи визначається сучасними викликами та можливостями, які виникають в умовах цифровізації та розвитку та використання новітніх технологій в освіті. З переходом на дистанційні та змішані форми навчання бібліотеки закладів вищої освіти (ЗВО) набувають

нового значення, виступаючи не лише у ролі інформаційних хабів, а й центрів з підтримки освітнього процесу та наукових досліджень. В умовах швидкого розвитку інформаційних технологій бібліотеки покликані інтегрувати нові методи роботи, що дозволить їм бути важливими учасниками освітнього середовища.

Мета даного дослідження передбачає аналіз місця та ролі бібліотек закладів вищої освіти в університетському освітньому процесі, а також визначення їхніх функцій і місця в умовах цифровізації освіти, розвитку та впровадження новітніх технологій.

Завдання дослідження:

1. Розглянути історіографію, методи та джерельну базу дослідження.
2. Визначити основні функції бібліотек ЗВО та їхнє місце в освітньому процесі.
3. Виявити основні проблеми та перешкоди, з якими стикаються бібліотеки ЗВО в умовах цифрової трансформації.
4. Розглянути перспективи розвитку бібліотечної справи у ЗВО в контексті інноваційних технологій.

Об'єкт дослідження – бібліотеки закладів вищої освіти, їхня діяльність та роль в освітньому процесі в умовах цифровізації. **Предмет дослідження** – функції бібліотек ЗВО, їхнє інтегроване використання в освітньому процесі, роль у забезпеченні доступу до навчальних та наукових ресурсів, а також їхня адаптація до новітніх технологій.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань використовувались такі **методи дослідження**: аналіз – для вивчення наукових праць, нормативно-правових актів та статистичних даних про діяльність бібліотек ЗВО; порівняльний метод – для порівняння традиційної та цифрової діяльності бібліотек; синтез – для формулювання висновків і рекомендацій на основі проаналізованої літератури та практичного досвіду; інтерв'ю та опитування – для збору інформації про реальний стан бібліотек ЗВО через дослідження думок користувачів (студентів, викладачів, бібліотекарів); кейс-

метод – для визначення та аналізу успішних прикладів впровадження нових технологій у бібліотечну діяльність.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному аналізові ролі бібліотек ЗВО в умовах цифровізації освіти, їхньої функції як освітніх та інформаційних центрів, що активно використовують новітні технології. У даному дослідженні вперше здійснено порівняння традиційних та інноваційних методів роботи бібліотек з акцентом на адаптацію до нових вимог освітнього процесу, а також визначено перспективи розвитку бібліотечної діяльності в умовах змін вищої освіти.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення бібліотечної діяльності у вітчизняних закладах вищої освіти. Рекомендації, які викладені в дослідженні, допоможуть підвищити ефективність роботи бібліотек, зокрема в умовах інтенсивного запровадження дистанційної та змішаної форм навчання. Матеріали роботи можуть бути корисними для розробки стратегії розвитку бібліотечних установ, упровадження новітніх технологій у бібліотечну діяльність та підвищення рівня інформаційної грамотності студентів і викладачів.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з таких основних розділів: вступ – обґрунтування актуальності теми, мети та завдань дослідження, визначення об'єкта і предмета дослідження; розділ 1 – аналіз історіографії, методів та джерельної бази дослідження; розділ 2 – дослідження процесу цифровізації бібліотек, використання електронних ресурсів, упровадження новітніх технологій; розділ 3 – аналіз проблем, з якими стикаються бібліотеки ЗВО, та можливості їх розвитку; висновки – підсумкові положення проведеного дослідження, рекомендації для вдосконалення бібліотечної діяльності у ЗВО; список використаних джерел та літератури – містить перелік літератури та джерел, що були використані при написанні роботи; додатки – матеріали, що доповнюють основну частину роботи.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія дослідження

Історіографія проблеми місця та ролі бібліотеки закладів вищої освіти в освітньому процесі охоплює широкий спектр наукових досліджень, які висвітлюють як теоретичні основи, так і практичні аспекти розвитку бібліотечної сфери в умовах сучасних інформаційних трансформацій. Протягом останнього десятиліття зростає увага до питання інформатизації бібліотек ЗВО, що пов'язано з необхідністю адаптації бібліотечних сервісів до динамічних змін у сфері освіти та науки. Зокрема, у роботі В. Барабаш та Л. Глебової (2021) ґрунтовно проаналізовано прогресивні напрями інформатизації бібліотек закладів вищої освіти в період 2015–2020 років. Автори розкривають важливість упровадження цифрових технологій, розвитку електронних ресурсів та підвищення рівня інформаційної грамотності користувачів як ключових чинників модернізації бібліотечного обслуговування.

Дослідження І. Бородая, Л. Татарчук і Т. Підгайної (2022) надають огляд світового досвіду застосування інформаційних технологій у провідних бібліотеках, що дає змогу порівняти та врахувати кращі практики у вітчизняній бібліотечній діяльності. Автори наголошують на важливості активної інтеграції бібліотек в інформаційний простір сучасних комунікацій, що безпосередньо впливає на їхню роль у підтримці освітнього процесу в умовах цифрової трансформації.

Проблематику соціальної ефективності діяльності бібліотек в освітньому середовищі розглядає О. Василенко (2022), яка підкреслює необхідність розробки системи показників для оцінювання впливу бібліотечної роботи на якість навчання та розвиток інформаційної культури студентів і викладачів. На думку автора, це сприяє більш цілеспрямованому управлінню бібліотечними ресурсами та послугами відповідно до сучасних освітніх вимог.

У контексті стратегічного розвитку бібліотек ЗВО О. Воскобойнікова-Гузєва та Н. Терещенко (2021) досліджують ціннісні орієнтири, які формують основи діяльності бібліотек як культурних інституцій, що підтримують освітні та наукові процеси. Вони акцентують увагу на необхідності збереження традицій бібліотечного обслуговування поряд із впровадженням інноваційних підходів.

Питання цифровізації бібліотечних фондів розглядається у роботі Л. Глебової та Г. Бондаренко (2022), де проаналізовано досвід створення електронних архівів кафедр університетів, що забезпечують швидкий доступ до навчальної документації та сприяють оптимізації інформаційного обслуговування користувачів. Подібний підхід становить важливий елемент трансформації бібліотек у сучасні інформаційні центри.

Практичні аспекти модернізації бібліотек ЗВО на прикладі Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв висвітлюють Ю. Горбань, Л. Рибка та А. Рибка (2021), які розробляють стратегії розвитку бібліотеки в умовах інформаційного суспільства, акцентуючи увагу на інноваціях, що підвищують ефективність роботи та задовольняють потреби користувачів.

У дослідженнях Р. Гули, І. Передерія та В. Сажка (2021, 2022) приділяється значна увага ролі бібліотек у соціокультурному вимірі інформаційних війн ХХІ століття. Автори обґрунтовують, що бібліотеки, архіви та музеї виступають як суб'єкти інформаційного протистояння, підтримуючи національну ідентичність і протидіючи дезінформації, що особливо актуально в умовах збройної агресії Росії проти України. Таке твердження підкреслює не тільки освітню, а й патріотичну місію бібліотек у сучасному суспільстві.

В аспекті формування інформаційної культури суспільства в умовах цифровізації звертаються до робіт Ж. Денисюк та О. Яковлева (2021), які розглядають роль бібліотек у розвитку інформаційної компетентності як базової умови для успішного навчання і наукової діяльності. Ці положення

дослідників важливі для розуміння функцій бібліотеки в системі сучасної освіти.

У спеціальній науковій літературі особлива увага приділяється розвиткові науково-дослідної роботи бібліотек в Україні, що висвітлено, до прикладу, у статті О. Дьоміна (2023), який аналізує зміст і напрями такої діяльності у період 1991–2015 років. Такий підхід забезпечує можливість простежити історію наукової роботи бібліотек та її вплив на модернізацію бібліотечної сфери у ЗВО.

У монографічному виданні О. Желай (2021) та дослідженні О. Онищенко (2021) детально розглядаються формування електронних сервісів та цифровізація як стратегічні напрями розвитку бібліотек. Дослідники підкреслюють значення інноваційних технологій для підвищення якості обслуговування користувачів та інтеграції бібліотек у цифрове освітнє середовище.

Питання інтеграції бібліотек у цифровий освітній простір, виклики та перспективи їх розвитку розглядаються у монографії Н. Саєнко та співавторів (2022). Авторський колектив даного дослідження акцентують увагу на необхідності активного впровадження цифрових технологій в освітній процес як чинника, який безпосередньо впливає на функціонування бібліотек як інформаційних центрів ЗВО.

У методичних матеріалах НАПН України (2022) висвітлено практичні аспекти формування та використання інформаційних ресурсів бібліотек закладів освіти як важливої складової підвищення ефективності бібліотечної роботи в освітньому процесі.

У міжнародному контексті розвиток бібліотек у цифрову епоху проаналізовано у працях Т. Коваль (2021) та В. Копанєва (2020). Ними, зокрема, досліджено питання системно-інтеграційної взаємодії бібліотек із науковою спільнотою, а також проблему адаптації бібліотек до викликів цифрового суспільства, що, на думку авторів зазначених праць, дає змогу орієнтуватися на світові стандарти і тенденції.

Таким чином, історіографія дослідження свідчить про високу актуальність і комплексність проблеми місця та ролі бібліотеки ЗВО в освітньому процесі. Аналіз наукових джерел переконує в тому, що бібліотеки активно трансформуються під впливом цифровізації, інформаційних технологій і соціокультурних викликів, що, у свою чергу зумовлює необхідність постійного розвитку їхніх функцій, оновлення ресурсної бази та впровадження інноваційних форм роботи для ефективної підтримки навчання і наукової діяльності в сучасних умовах.

1.2. Джерельна база та методи дослідження

Джерельна база дослідження складається з різноманітних наукових, методичних, нормативних та статистичних матеріалів, які відображають сучасний стан бібліотечної справи в Україні та за кордоном, а також визначають роль бібліотек у ЗВО.

Аналіз чинного законодавства, яке регламентує діяльність бібліотек в навчальних закладах, складає основу для розуміння нормативної бази роботи бібліотек ЗВО. До числа найважливіших належать;

- Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»;
- Закон України «Про вищу освіту»;
- Рішення та рекомендації Міністерства освіти і науки України, що стосуються діяльності бібліотек закладів вищої освіти;
- Стандарти і нормативи, що визначають вимоги до бібліотечних ресурсів і послуг.

Для аналізу стану бібліотечної діяльності використовуються статистичні дані щодо кількості бібліотек, їх ресурсного забезпечення, відвідуваності, рівня цифровізації бібліотечної справи в Україні в цілому. Така інформація міститься в матеріалах, що надаються державними та приватними установами, а також у звітах конкретних бібліотек університетів.

Для досягнення мети дослідження використовувались різні методи, що дозволило отримати всебічну картину ролі бібліотеки ЗВО в освітньому

процесі. Серед основних методів, застосованих у роботі, необхідно виділити аналіз та синтез. Саме цей метод дозволив узагальнити результати досліджень, що стосуються бібліотек ЗВО, та зробити висновки про їх роль в освітньому процесі, про стан розвитку інформаційної грамотності, використання новітніх технологій та ресурсів у бібліотечній сфері. Аналіз нормативно-правових актів і бібліотечних звітів забезпечив можливості для розуміння реального стану бібліотечної справи в Україні та визначення її місця в освітньому процесі.

Використання історичного методу забезпечило вивчення етапів розвитку бібліотек ЗВО. Дослідження еволюції бібліотечної діяльності дозволило виявити зміни в організації бібліотек та їх функціях від традиційних до цифрових, а також визначити, як бібліотеки адаптуються до нових вимог і технологічних змін. Порівняльний метод використано для порівняння досвіду розвитку бібліотек ЗВО в Україні з відповідною міжнародною практикою, що дозволило виявити сильні та слабкі сторони вітчизняної бібліотечної справи, а також визначити найкращі практики, які можуть бути корисними для застосування в українських бібліотеках.

Застосування кейс-методу дозволило дослідження конкретних прикладів бібліотечних практик університетів та проаналізувати шляхи вирішення різними бібліотеками проблем, що мають місце в організації освітнього процесу та підтримки наукової діяльності.

Використання якісних методів збору даних (опитування бібліотекарів, студентів і викладачів, інтерв'ю з адміністрацією університетів) дозволило отримати інформацію про реальний стан бібліотечних послуг, їх відповідність потребам користувачів та ефективність використання ресурсів.

Застосування статистичного методу стало необхідним для збору та обробки кількісних даних про кількість користувачів бібліотек, рівень використання електронних ресурсів, зміни в бібліотечному фонді, а також для оцінки ефективності різних аспектів бібліотечної діяльності.

Джерельна база та методи дослідження забезпечують комплексний підхід до вивчення ролі бібліотек ЗВО в освітньому процесі. Використання

різноманітних джерел інформації та методів дозволило об'єктивно оцінити сучасний стан бібліотечної діяльності, виявити тенденції розвитку, а також розробити рекомендації щодо подальшого удосконалення діяльності бібліотек закладів вищої освіти.

Висновки до першого розділу

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглянуто основні джерела та методи, які стали підґрунтям для дослідження проблеми ролі бібліотек ЗВО в освітньому процесі.

Аналіз наукових праць та досліджень дозволяє стверджувати, що бібліотеки ЗВО займають важливе місце в освітньому середовищі, сприяючи розвитку інформаційної грамотності, провадження наукової діяльності як науково-педагогічними працівниками, так і здобувачами вищої освіти, а також інтеграції новітніх технологій в освітній процес. Опрацьовані роботи вітчизняних і зарубіжних дослідників, таких як **Лаврик Я. М., Черкаська О. В., Кравченко В. І.** та ін., переконують у важливості трансформації бібліотек в умовах цифровізації освіти, визначають їх функціонування як інформаційно-освітніх центрів університетів.

Джерельна база дослідження охоплює широкий спектр наукових праць, нормативно-правових документів, статистичних даних, що в цілому дозволило оцінити сучасний стан бібліотечної справи в Україні та за кордоном. Зокрема, використано законодавчі акти, що регламентують діяльність бібліотек ЗВО, а саме Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» та «Про вищу освіту». Також у процесі виконання дослідження враховано статистику та звіти бібліотек, що дозволило сформулювати уявлення про реальний стан ресурсного забезпечення бібліотеки та використання бібліотечних послуг.

Для аналізу ролі бібліотек в освітньому процесі застосовувалися різні методи, зокрема аналіз, синтез, порівняльний метод, кейс-метод, а також опитування та інтерв'ю з користувачами бібліотек. Це дозволило отримати

комплексне уявлення про ефективність бібліотечних ресурсів і послуг, визначити проблеми та перспективи їх розвитку в умовах цифровізації освіти.

У результаті проведеного аналізу можна зробити висновок, що бібліотеки ЗВО мають значну роль у формуванні освітнього середовища, оскільки саме вони надають доступ до інформаційних ресурсів та підтримують освітній процес шляхом активного впровадження у бібліотечну сферу новітніх технологій. Опрацьована джерельна база дослідження досить багата та різноманітна, що дозволило об'єктивно оцінити сучасний стан бібліотечної діяльності. Застосовані під час виконання роботи методи дослідження дозволили комплексно вивчити як теоретичні, так і практичні аспекти роботи бібліотек вітчизняних закладів вищої освіти.

Отримані результати стали основою для подальшого дослідження обраної теми у наступних розділах роботи, де роль бібліотеки ЗВО в освітньому процесі, її місце серед інших підрозділів університету та її розвиток в умовах цифровізації освіти розглядається значно ґрунтовніше.

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ ЗВО У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

2.1. Бібліотека як інформаційний центр університету

Бібліотека сучасного університету – це не лише місце зберігання книг і навчальних матеріалів, але й важливий інформаційний центр, який підтримує освітній та науковий процес, забезпечуючи доступ до ресурсів та послуг для всіх учасників навчальної діяльності. В умовах швидкого розвитку інформаційних технологій роль бібліотеки значно розширюється, і вона стає важливим хабом для отримання, збереження, обробки та поширення знань.

Сучасна університетська бібліотека виступає ключовим елементом забезпечення доступу до різноманітних наукових, навчальних, електронних і мультимедійних ресурсів. Вона забезпечує студентам, викладачам і науковцям доступ до книг, наукових журналів, баз даних, електронних підручників і статей. До таких ресурсів в умовах цифровізації освіти бібліотека покликана підтримувати доступ через онлайн-платформи та репозитарії, що дозволяє користувачам оперативно отримувати необхідні матеріали з будь-якого місця та в будь-який час.

Водночас бібліотека ЗВО здійснює свою діяльність як важливий партнер викладачів у процесі підготовки освітніх програм і матеріалів. Наявний бібліотечний ресурс дозволяє їй успішно сприяти формуванню індивідуальних навчальних планів, підготовці бібліографічних списків літератури для освітніх курсів, організації навчальних заходів (лекцій, тренінгів, майстер-класів), спмгомваних на підвищення інформаційної грамотності студентів.

Окрім того для всіх учасників освітнього процесу, зокрема для науково-педагогічних працівників і студентів, бібліотека слугує джерелом наукових публікацій, баз даних, дисертацій, статей, що необхідні для проведення досліджень. Розширення джерельної наукової бази бібліотек університетів забезпечується і шляхом активного формування власних наукових

репозитаріїв, які дозволяють зберігати та надавати доступ до результатів наукової діяльності працівників університету, а також сприяють популяризації наукових досягнень університету на національному та міжнародному рівнях.

Ще одні важливий напрямок роботи сучасних бібліотек ЗВО – активне оцифрування наявних у кожній бібліотеці фондів, що дозволяє зберігати важливі наукові та навчальні матеріали для майбутніх поколінь. Як правило, оцифровані матеріали включають старі видання, рукописи, наукові праці, отже, всю цінну інформацію. У такий спосіб забезпечується їх довготривале збереження та уможливується для кожного зацікавленого відвідувача швидкий пошук необхідних ресурсів за допомогою електронних пошукових систем.

Ще одні функціональний аспект діяльності сучасної бібліотеки ЗВО полягає у наданні користувачам можливості працювати з мультимедійними матеріалами: відео, аудіо, презентаціями, інтерактивними навчальними курсами. Такий вид ресурсів набув особливої актуальності із запровадженням крім денної та заочної інших форм навчання, а саме дистанційного та змішаного навчання. Крім того технологічне оснащення бібліотеки ЗВО забезпечує умови для організації коворкінг-зони для спільної роботи студентів, використання сучасних технічних засобів для навчання та наукових досліджень.

Бібліотека університету не лише надає доступ до ресурсів, але й сприяє розвитку інформаційної грамотності студентів і викладачів. У цьому руслі організуються тренінги, курси та консультації з пошуку наукової інформації, оцінки надійності джерел, а також використання сучасних цифрових інструментів для навчання та наукової роботи.

Функціональні можливості бібліотеки сучасного ЗВО реалізуються і в її діяльності як консалтингового центру для студентів та викладачів. У такий спосіб бібліотека допомагаючи їм з вибором ресурсів, надаючи консультації щодо оформлення посилань, правильного використання джерел інформації та навігації в електронних бібліотеках і базах даних.

В сучасних умовах глобальної цифровізації бібліотеки ЗВО, активно впроваджуючи новітні технології з метою забезпечення підтримки інформаційних потреб своїх користувачів, мають перспективи для розвитку мобільних додатків, що надаватимуть доступ до бібліотечних ресурсів, для інтеграції з навчальними платформами (LMS), удосконалення електронних систем для пошуку, збереження та доступу до навчальних і наукових матеріалів.

Упровадження новітніх технологій у бібліотечне середовище ЗВО відкриває можливості для бібліотек на міжнародному рівні, адже вони таким чином отримують можливості стати активними учасниками міжнародних ініціатив у галузі відкритого доступу до наукової інформації, що дозволить університетам покращити свою міжнародну репутацію та сприятиме розвитку наукової співпраці на глобальному рівні.

Оскільки мультимедійне навчання стає все більш популярним, бібліотеки повинні розвивати мультимедійні центри для створення і використання навчальних відео, подкастів, а також організовувати простори для роботи з віртуальною та доповненою реальністю (VR/AR), що дозволить студентам занурюватися в інтерактивні навчальні середовища.

В умовах активного пошуку надання широкого доступу до інформаційного ресурсу разом з тим перед керівництвом бібліотек постає й питання важливості досягнення конфіденційності та безпеки даних, у зв'язку з чим бібліотеки повинні вжити заходів для забезпечення захисту персональних даних користувачів, а також захисту авторських прав на електронні ресурси, що використовуються в університетах.

У контексті заявленого вище сучасна бібліотека ЗВО традиційно залишається місцем для зберігання і видачі книг, проте вже у двоякому форматі, а також вона набула ознак важливого інформаційного центру, який відіграє значну роль у забезпеченні навчального та наукового процесу ЗВО. Таким чином завдяки впровадженню цифрових технологій, розвитку мультимедійних сервісів і підтримці інтеграції з освітніми платформами

бібліотеки розширили свої функціональні властивості, ставши не тільки центрами зберігання знань, але й активними учасниками освітнього процесу, сприяючи розвитку інформаційної грамотності, наукових досліджень і технологічних інновацій у навчанні.

Бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету (ЦНТУ) – це важливий структурний підрозділ закладу вищої освіти, який успішно виконує функції сучасного поліфункціонального інформаційного центру. У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та цифровізації освіти роль бібліотеки ЦНТУ, як і бібліотек інших вітчизняних ЗВО, значно зростає. Нині вона успішно забезпечує інформаційні потреби студентів, викладачів, науковців та інших категорій користувачів, надаючи доступ до друкованих та електронних джерел, сприяє розвитку інформаційної культури, формує навички ефективного пошуку, оцінювання й використання інформації.

Бібліотека ЦНТУ надає користувачам доступ до широкого спектру інформаційних ресурсів: навчальної, наукової, довідкової та періодичної літератури, як у традиційній, так і в електронній формі. Електронний каталог бібліотеки дозволяє здійснювати пошук документів дистанційно. Електронна бібліотека університету містить повнотекстові матеріали освітнього і наукового характеру. Окрім того, університетська бібліотека забезпечує доступ до відкритих електронних наукових баз даних, таких як DOAJ, arXiv, Research4Life, Google Scholar та інших, що становить важливий елемент підтримки наукових досліджень, що здійснюються науково-педагогічними працівниками університету, аспірантами та студентами ЗВО.

Особливу увагу бібліотека приділяє інформаційному супроводу наукової діяльності. Тут користувачі можуть отримати консультації щодо оформлення списків використаних джерел, академічної доброчесності, правил цитування та уникнення плагіату. Бібліотека також бере участь у формуванні інституційного репозитарію наукових праць університету, що сприяє поширенню результатів наукових досліджень серед широкої аудиторії.

Крім основних функцій бібліотека активно виконує просвітницьку та культурну місію: організовує виставки, тематичні заходи, зустрічі з авторами, презентації нових видань, що сприяє загальному розвиткові студентської молоді та формуванню освіченого і культурного університетського середовища.

Завдяки впровадженню сучасних інформаційних технологій бібліотека ЦНТУ перетворюється на інтегрований інформаційно-освітній центр. Вона використовує автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи, електронну реєстрацію читачів, онлайн-сервіси для замовлення і продовження літератури, а також інтегрується з платформами дистанційного навчання, що дозволяє студентам отримувати доступ до необхідних ресурсів у зручний для них спосіб.

Таким чином, бібліотека не лише забезпечує збереження та доступ до знань, а й активно підтримує інноваційний розвиток університету, сприяючи формуванню інформаційно компетентної особистості та ефективному функціонуванню освітнього середовища.

2.2. Електронні ресурси та цифрові технології у бібліотечній діяльності

В умовах сучасної цифровізації суспільства бібліотеки перетворюються на важливі центри доступу до електронних ресурсів і цифрових технологій. Вони не лише зберігають і поширюють знання, але й активно інтегруються в інформаційне середовище, використовуючи новітні технології для забезпечення ефективного доступу до інформації.

Одним із основних компонентів електронних ресурсів виступають електронні книги та підручники, які бібліотеки надають користувачам для якісного забезпечення освітнього процесу та самоосвіти. Завдяки оцифруванню літератури студенти та викладачі можуть швидко і зручно отримати доступ до необхідних матеріалів. Бібліотеки створюють електронні

каталоги, які забезпечують пошук книг за різними критеріями, що полегшує доступ до знань.

Важливий аспект розвитку бібліотек полягає у забезпеченні доступу до міжнародних наукових баз даних, таких як JSTOR, Scopus, Web of Science, IEEE Xplore та інших. Це дозволяє студентам і науковцям здійснювати пошук і доступ до найновіших наукових статей, досліджень і публікацій, що значно сприяє розвитку наукової діяльності університетів.

Університетські бібліотеки створюють електронні репозитарії для збереження наукових робіт, дисертацій, статей, а також для публікації результатів досліджень університетських науковців. Ці репозитарії надають відкритий доступ до наукових публікацій, що забезпечує їх поширення серед наукової спільноти.

Бібліотеки також надають доступ до спеціальних онлайн-курсів, відео та матеріалів тренінгів, які допомагають студентам розвивати інформаційну грамотність, навчають ефективно шукати, аналізувати і використовувати інформацію, що стає особливо важливим у цифрову епоху.

Бібліотеки активно інтегруються в системи управління навчанням (LMS), такі як Moodle, Blackboard, Google Classroom тощо. Це дозволяє студентам і викладачам безпосередньо через навчальну платформу отримувати доступ до бібліотечних ресурсів, отримувати інформацію про нові матеріали та курси, а також робити замовлення на необхідні ресурси.

Сучасні бібліотеки вже активно використовують автоматизовані системи управління бібліотечними ресурсами, такі як IРBIC, Alerph, Koha, для забезпечення ефективного обліку книжок, автоматизації процесів видачі та повернення матеріалів, а також для управління бібліографічними даними. Це дозволяє полегшувати роботу бібліотекарів і зробити обслуговування користувачів швидким і зручним для обох сторін.

Бібліотеки активно займаються оцифруванням власних фондів – старих книг, архівів, рукописів, наукових праць тощо, що забезпечує їх трансформацію в інтенсивні інформаційні центри. Оцифровані матеріали

зберігаються в електронних архівах і стають доступними для широкої аудиторії через Інтернет, що дозволяє зберегти як культурну спадщину, так і наукову інформацію.

Відповідно до вимог часу бібліотеки розробляють мобільні додатки, які дають можливість користувачам зручно отримувати доступ до електронних ресурсів через смартфони та планшети. Це забезпечує універсальний доступ до бібліотечних матеріалів у будь-який час і в будь-якому місці, що є важливим для студентів і викладачів, які часто працюють поза межами університету.

Бібліотеки використовують цифрові технології для надання підтримки користувачам у вигляді онлайн-консультацій, чатових ботів, форумів, на яких можна поставити питання бібліотекарю а також скористатися допомогою фахівця у пошукові необхідних матеріалів. Це робить бібліотеку більш доступною для всіх користувачів, навіть у разі відсутності фізичної присутності працівників у бібліотеці.

Одна з головних тенденцій у бібліотечній діяльності – це перехід до моделі відкритого доступу до наукових публікацій. Це дозволить зробити наукові дослідження доступними для більш широкої аудиторії без обмежень, що розглядається як можливість підтримки розвитку науки та освіти на міжнародному рівні.

Уже сьогодні в бібліотечній діяльності використовуються алгоритми ШІ для покращення пошукових систем, рекомендаційних сервісів, а також для автоматичного індексування та класифікації контенту. В майбутньому, з розвитком ШІ, ці технології зможуть допомогти в автоматизації більш складних завдань, таких як інтерпретація запитів користувачів або надання персоналізованих рекомендацій.

Віртуальна реальність та доповнена реальність можуть стати потужними інструментами для бібліотек в освітньому процесі, дозволяючи створювати інтерактивні навчальні середовища, віртуальні тури по бібліотеці, а також віртуальні лекції чи дослідження.

Оскільки електронні ресурси зберігають величезний обсяг даних, важливим аспектом виступає захист інформації. Бібліотеки повинні впроваджувати сучасні методи захисту даних, зокрема шифрування, багаторівневу аутентифікацію і системи для захисту авторських прав, щоб забезпечити безпеку своїх ресурсів і персональних даних користувачів.

Електронні ресурси та цифрові технології відіграють важливу роль у бібліотечній діяльності, перетворюючи бібліотеки на сучасні інформаційні центри. Завдяки розвитку цифрових технологій бібліотеки можуть забезпечувати більш зручний доступ до наукових, навчальних та мультимедійних ресурсів, підтримувати наукові дослідження, підвищувати інформаційну грамотність студентів та викладачів та активно взаємодіяти з іншими навчальними та науковими установами.

Упровадження новітніх технологій, таких як ШІ, AR/VR, та розвиток відкритого доступу відкриває нові можливості для бібліотек і виступає важливим кроком на шляху до інноваційного розвитку бібліотечної справи.

У сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки закладів вищої освіти зазнають значної трансформації, поступово переходячи від традиційних форм обслуговування до впровадження інноваційних цифрових технологій. Бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету (ЦНТУ) активно розвиває свою електронну інфраструктуру, перетворюючись на сучасний інформаційно-освітній центр, що забезпечує доступ до якісних інформаційних ресурсів у різних форматах та підтримує цифрову грамотність користувачів.

Одним із ключових напрямів цифрової модернізації бібліотеки ЦНТУ виступає формування та розвиток електронних ресурсів. У бібліотеці університету створено електронний каталог, який дає змогу здійснювати пошук літератури за різними критеріями в дистанційному режимі. Каталог інтегровано з електронною бібліотекою, яка містить повнотекстові документи – навчальні посібники, методичні вказівки, монографії, статті та інші матеріали, що мають навчальну і наукову цінність. Електронна бібліотека

постійно поповнюється актуальними джерелами, які відповідають потребам освітніх програм та дослідницької діяльності університету.

Бібліотека ЦНТУ забезпечує доступ до ряду відкритих міжнародних наукових ресурсів, серед яких Google Scholar, DOAJ, BASE, Research4Life, arXiv, DSpace тощо. Це дозволяє студентам, аспірантам і викладачам отримувати наукову інформацію світового рівня, що особливо важливо для якісної підготовки наукових публікацій, курсових робіт, курсових проєктів, кваліфікаційних робіт. Для зручності користувачів створено добірки корисних посилань, інструкції з пошуку, а також забезпечена можливість отримувати консультації з питань використання електронних баз даних.

Цифрові технології також активно впроваджуються в організацію обслуговування користувачів бібліотеки ЦНТУ. Запроваджено електронну реєстрацію, облік видачі літератури, систему продовження терміну користування книгами через Інтернет. Бібліотека використовує сучасну автоматизовану бібліотечно-інформаційну систему, яка дозволяє ефективно управляти інформаційними ресурсами та оперативно обслуговувати читачів.

Окрему увагу бібліотекою ЦНТУ приділено інформаційній підтримці дистанційного та змішаного навчання. Електронні ресурси бібліотеки інтегруються з освітніми платформами, що дає змогу студентам отримувати доступ до навчальних матеріалів безпосередньо з електронного навчального середовища університету. Це сприяє підвищенню якості освітнього процесу та забезпечує гнучкість у навчанні.

З метою підвищення інформаційної культури користувачів бібліотека ЦНТУ організовує онлайн-консультації, вебінари, інструктажі з пошуку та оцінювання інформації, користування електронними ресурсами. Ці заходи сприяють формуванню у користувачів навичок ефективного використання цифрових технологій у навчанні та науковій роботі.

Отже, електронні ресурси та цифрові технології стали невід'ємною частиною діяльності бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету. Їх впровадження забезпечило можливість

оперативного доступу до актуальної інформації, підвищення ефективності обслуговування користувачів, що в цілому сприяє розвитку сучасного інформаційного середовища в університеті. З урахуванням викладеного вище маємо підстави для висновку, що сьогодні бібліотека ЦНТУ упевнено крокує в ногу з вимогами цифрової епохи, виконуючи важливу роль у забезпеченні якісної освіти та наукової діяльності.

2.3. Сучасні підходи до формування бібліотечного фонду та його використання

Сучасне формування бібліотечних фондів становить важливий аспект роботи бібліотек, оскільки бібліотеки виконують ключову роль у підтримці освітнього, наукового та культурного процесів. В умовах цифрової трансформації освітньої та наукової діяльності формування бібліотечних фондів зазнає значних змін. Змінюються як підходи до відбору матеріалів, так і методи їхнього використання. Назвемо та охарактеризуємо основні тенденції та підходи до формування бібліотечних фондів та їхнього використання у сучасному освітньому середовищі.

Сучасні бібліотеки все більше орієнтуються на створення та підтримку цифрових ресурсів. Оцифровування традиційних матеріалів, таких як старі книги, рукописи, наукові журнали, дозволяє зберігати цінну інформацію та забезпечити легкий доступ до неї для широкої аудиторії. Електронні ресурси включають в себе електронні книги, підручники, статті, наукові журнали, бази даних, мультимедійні ресурси. Вони можуть бути доступні як через університетські репозитарії, так і через відкриті ресурси, зокрема платформи відкритого доступу.

Бібліотеки створюють віртуальні архіви для зберігання наукових статей, дисертацій, студентських робіт, що дозволяє університетам зберігати власний інтелектуальний потенціал і забезпечити безперешкодний доступ до досліджень.

Однна з важливих сучасних тенденцій полягає у підтримці політики відкритого доступу. Це дозволяє значно покращити доступність наукових публікацій та зробити знання доступними для більшої аудиторії. Бібліотеки все частіше підтримують відкриті репозитарії наукових публікацій і бази даних, що забезпечує науковцям і студентам безкоштовний доступ до сучасних досліджень і статей. Підтримка наукових журналів і платформ з відкритим доступом дозволяє університетам підвищити свою міжнародну репутацію, сприяти поширенню знань і забезпечувати кращу співпрацю з іншими установами.

Інтеграція бібліотечних ресурсів із сучасними освітніми і науковими платформами (наприклад, Learning Management Systems – LMS) дозволяє значно полегшити доступ студентів і викладачів до необхідних навчальних матеріалів. Бібліотеки активно інтегруються з освітніми платформами (Moodle, Google Classroom, Blackboard та ін.), що дозволяє студентам безпосередньо через ці системи отримувати доступ до бібліотечних ресурсів, робити замовлення на книги та статті, а також отримувати бібліографічні списки літератури для курсових робіт та проєктів, кваліфікаційних робіт, дисертаційних досліджень тощо. Створення мобільних додатків для доступу до бібліотечних ресурсів значно полегшує роботу користувачів з бібліотечним фондом, дозволяючи мати доступ до ресурсів у будь-який час і з будь-якого місця.

Сучасні бібліотеки орієнтуються на потреби своїх користувачів при формуванні бібліотечного фонду. Відбір ресурсів базується не тільки на загальних освітніх вимогах, але й на специфічних потребах різних груп користувачів.

Під час формування фондів важливо враховувати інтереси і запити студентів, викладачів, дослідників та інших користувачів. Вибір літератури може здійснюватися на основі запитів користувачів, результатів опитувань, а також через аналіз статистики з питання використання ресурсів.

Вибір матеріалів також базується на актуальних навчальних програмах, зокрема на нових навчальних дисциплінах інформаційного характеру, актуальних питаннях науки і техніки.

У відповідь на зміни в освітньому середовищі бібліотеки почали активно включати мультимедійні ресурси до своїх фондів. Як правило, такими стають не лише електронні книги, а й відео, аудіо, інтерактивні курси та інші ресурси, можливість використання яких сприяє покращенню освітнього процесу. До мультимедійних ресурсів, що активно використовуються для навчання та розвитку відповідних навичок, належать відео-уроки, лекції, онлайн-курси, вебінари, тренінги тощо. Наявність у фондах бібліотек інтерактивних підручників, як показала практика, дозволяє студентам активніше взаємодіяти з матеріалом, виконувати вправи та тести, отримувати та підтримувати зворотній зв'язок.

Важливим аспектом сучасного підходу до формування бібліотечного фонду стало виконання постійного моніторингу та періодичного оцінювання ефективності використання ресурсів, застосування сучасних аналітичних інструментів для збору даних про популярність конкретних ресурсів, частоту їх використання, запити користувачів. Комплекс таких дій дозволяє бібліотекам зберігати актуальність своїх фондів та забезпечувати максимальний доступ до найнеобхідніших матеріалів відповідним категоріям користувачів; враховувати та відповідним чином реагувати на зміни в діючих освітніх програмах; розробку та введення в дію нових освітньо-професійних та освітньо-наукових програм; задовольняти потреби студентів, забезпечувати нові наукові напрямки досліджень при поповненні бібліотечного фонду.

Одне з важливих завдань сучасних бібліотек полягає у забезпеченні високого рівня інформаційної грамотності користувачів а також працівників бібліотечних установ. І це цілком закономірно адже, як засвідчує практика діяльності сучасних бібліотек, вони не тільки надають доступ до необхідних матеріалів, але й активно навчають користувачів ефективно працювати з інформацією. Проведення різноманітних заходів для студентів і викладачів з

пошуку, аналізу та оцінки інформації, що сприяє розвитку навичок ефективного використання бібліотечних ресурсів, стало одним з основних видів діяльності бібліотеки сучасного ЗВО.

Якісний рівень процесу формування інформаційної грамотності користувачів досягається і шляхом створення на базі бібліотек онлайн-консультаційних сервісів, які дозволяють користувачам отримати допомогу з пошуку інформації чи вирішення технічних питань, пов'язаних з використанням ресурсів.

Сучасні підходи до формування бібліотечного фонду базуються на поєднанні традиційних методів і сучасних технологій. Бібліотеки активно впроваджують цифрові ресурси, підтримують відкритий доступ, інтегрують мультимедійні матеріали і забезпечують доступ до них через онлайн-платформи. Ці підходи дозволяють бібліотекам ефективно підтримувати освітній процес, сприяти науковим дослідженням та розвитку інформаційної грамотності користувачів.

У діяльності бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету (ЦНТУ) важливе місце займає процес формування бібліотечного фонду, який становить основу для забезпечення навчальної, наукової та інформаційної діяльності університету. Сучасні підходи до комплектування фонду орієнтовані на динамічне оновлення змісту відповідно до потреб користувачів, розвитку освітніх програм, наукових досліджень та впровадження цифрових технологій.

Формування фонду бібліотек ЗВО здійснюється з урахуванням принципів науковості, актуальності, відповідності навчальним планам, тематичної збалансованості та відкритого доступу. До комплектування залучаються як традиційні джерела, а саме друковані книги, підручники, навчальні посібники, монографії, періодичні видання, так і електронні ресурси – цифрові копії документів, електронні книги, відкриті наукові публікації, інституційний репозитарій. Одним із сучасних пріоритетів у процесі формування фонду бібліотеки стало формування електронної бібліотеки, яка

включає повнотекстові матеріали, що доступні для студентів та викладачів, інших категорій користувачів у зручному дистанційному форматі.

Поповнення фонду бібліотек ЗВО, як правило, здійснюється завдяки бюджетному фінансуванню, дарункам від викладачів, партнерських установ та випускників, а також за рахунок участі в наукових проєктах і грантових програмах. Значна увага приділяється вивченню читацького попиту: бібліотека аналізує статистику використання ресурсів, проводить опитування та консультиється з кафедрами щодо актуальних потреб, що дозволяє раціонально та вчасно формувати відповідну колекцію.

Важливою складовою фондової роботи бібліотеки ЗВО стала необхідність підтримки сформованого фонду в актуальному стані, з цією метою застарілі, дублетні або непотрібні видання списуються згідно з чинними нормативами, а натомість закуповуються або завантажуються нові джерела, які відповідають сучасним вимогам вищої освіти. Активне впровадження електронних каталогів та автоматизованих бібліотечних систем дозволяє оперативно відстежувати доступність матеріалів, їх використання та попит серед читачів.

Використання бібліотечного фонду ЗВО здійснюється як у традиційній формі – в читальних залах та через абонемент, так і через електронні сервіси. Студенти та викладачі мають змогу здійснювати пошук літератури в електронному каталозі, замовляти або завантажувати необхідні матеріали, продовжувати термін користування книгою в режимі онлайн. Як засвідчує практика формування, забезпечення доступу та використання електронного фонду бібліотеки, саме уможливлення доступу до електронного фонду значно розширює можливості користувачів, особливо у випадках запровадження дистанційного навчання або за потреби виконання індивідуальної наукової роботи.

Таким чином, маємо підстави для висновку про те, що сучасні підходи до формування фонду бібліотеки ЦНТУ базуються на поєднанні традиційних бібліотечних принципів із інноваційними цифровими рішеннями. Завдяки

цьому фонд бібліотеки стає більш гнучким, актуальним і доступним, відповідаючи потребам сучасного освітнього середовища та сприяючи якісному освітньому й науковому процесам.

Висновки до другого розділу

У сучасному освітньому середовищі бібліотека університету є не лише місцем для зберігання і доступу до інформаційних ресурсів, але й важливим інструментом для підтримки навчальної діяльності. Вона відіграє ключову роль у забезпеченні студентів та викладачів необхідними матеріалами для навчання та досліджень, сприяючи розвитку освітнього процесу на всіх етапах навчання.

Завдяки розвитку цифрових технологій бібліотеки ЗВО забезпечують доступ до різноманітних інформаційних ресурсів: електронних книг, баз даних, наукових журналів, мультимедійних матеріалів. Це дозволяє студентам і викладачам ефективно використовувати ці ресурси для самостійного навчання, виконання досліджень, розвитку наукової діяльності. Сучасні бібліотеки також забезпечують інтеграцію з електронними платформами навчання (LMS), що робить доступ до матеріалів ще зручнішим.

Бібліотеки ЗВО не тільки надають доступ до ресурсів, але й активно працюють над підвищенням інформаційної грамотності своїх користувачів. Проведення тренінгів, майстер-класів і консультацій сприяє розвитку вмінь ефективно шукати, оцінювати і використовувати необхідну інформацію. Особливим чином це важливо для студентів, оскільки допомагає їм бути більш критичними до джерел та інформації, яку вони використовують у навчанні та науковій роботі.

Бібліотеки ЗВО відіграють важливу роль у розвитку наукової діяльності університетів, забезпечуючи доступ до найновіших наукових публікацій, журналів, баз даних, а також надаючи можливості для публікації наукових

робіт через власні репозитарії. Це сприяє розвитку відкритого доступу та поширенню наукових знань.

Сучасні бібліотеки активно впроваджують новітні інформаційні технології: автоматизацію бібліотечних процесів, використання мобільних додатків для доступу до бібліотечних ресурсів, проведення онлайн-консультацій, чат-ботів для підтримки користувачів. Це дозволяє зробити бібліотечні послуги більш доступними та зручними для користувачів, покращує обслуговування та інтерактивність.

У майбутньому бібліотеки ЗВО повинні адаптуватися до нових вимог цифровізації освіти, забезпечуючи доступ до відкритих наукових баз даних, підтримуючи дистанційне та змішане навчання. Підтримка гнучких форм навчання та сприяння розвитку відкритих освітніх ресурсів стане однією з основних задач бібліотек, оскільки це дозволить забезпечити доступ до освіти та наукових ресурсів незалежно від місця перебування користувача та часу звернення до ресурсної бази бібліотеки.

У сучасних умовах бібліотеки ЗВО залишаються важливими центрами для розвитку соціокультурної діяльності. Працівники бібліотек стають організаторами культурних подій, зустрічей з науковцями, лекцій та семінарів, що сприяє формуванню науково-освітньої атмосфери в університетах. В цілому проведення таких заходів на постійній основі підтримує інтелектуальний клімат університету і стимулює всебічний розвиток студентів, і як майбутніх фахівців, і як громадян, для яких стають визначальними морально-етичні цінності, почуття патріотизму та прагнення до постійного саморозвитку.

Бібліотеки ЗВО виконують стратегічно важливу роль у забезпеченні освітнього процесу, надаючи доступ до інформаційних ресурсів, сприяючи розвитку інформаційної грамотності, підтримуючи наукову діяльність та інтегруючи новітні технології у свою діяльність. Разом з тим умови сучасної цифровізації освіти вимагають від бібліотек постійного вдосконалення їх функцій та сервісів, оскільки саме такий підхід до провадження діяльності

бібліотеки ЗВО забезпечуватиме їм можливість залишатися важливими центрами інформаційної підтримки для університетських спільнот.

За результатами виконаного аналізу діяльності бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету можна зробити висновок про її важливу роль у забезпеченні якісного освітнього процесу. Бібліотека виступає ключовим інформаційним центром, який забезпечує доступ до навчальних, наукових і довідкових ресурсів, сприяє розвитку самостійної роботи студентів та підтримує наукову діяльність викладачів.

Завдяки впровадженню сучасних інформаційних технологій бібліотека активно трансформується відповідно до потреб цифрової освіти. Електронні каталоги, повнотекстові ресурси, віддалений доступ до баз даних та сформовані онлайн-сервіси створюють умови для здобувачів та науково-педагогічних працівників ЗВО для безперервного навчання та наукової діяльності в будь-який час і з будь-якого місця.

Крім інформаційного забезпечення бібліотека виконує освітню функцію – сприяє формуванню інформаційної культури, навичок критичного мислення та академічної доброчесності. Таким чином, бібліотека ЦНТУ виступає невід’ємною складовою освітнього середовища, яка підтримує якість освіти та інтелектуальний розвиток студентства.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК ЗВО В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

3.1. Інноваційні форми роботи бібліотек у сучасному освітньому середовищі

Сучасні бібліотеки закладів вищої освіти (ЗВО) активно адаптуються до змін, що відбуваються в освітньому процесі. Інноваційні підходи до роботи бібліотек сприяють розвитку не тільки їх традиційних функцій, але й нових форматів, орієнтуючись на потреби студентів, викладачів та науковців у цифрову епоху. Серед основних інноваційних форм роботи бібліотек у сучасному освітньому середовищі чітко вирізняються такі, що базуються на використанні можливостей сучасних інформаційних технологій.

Варто відзначити, що сучасні бібліотеки ЗВО активно створюють цифрові колекції, включаючи електронні книги, журнали, наукові статті, дисертації, які стають доступними для користувачів через інституційні репозитарії. Це дозволяє усім зацікавленим у відповідній інформації користувачам мати доступ до необхідних для опрацювання матеріалів у будь-який час і з будь-якого місця.

Для збереження культурної спадщини бібліотеки ЗВО займаються оцифруванням рідкісних та старовинних книг, що дає змогу зберегти їх для наступних поколінь. В умовах дистанційного навчання бібліотеки створюють онлайн-платформи для доступу до електронних ресурсів, таких як електронні книги, підручники та наукові статті.

Бібліотеки виступають організаторами курсів та тренінгів з академічного письма, оформлення наукових робіт, використання бібліографічних менеджерів (Zotero, EndNote, Mendeley), а також допомагають студентам розвивати навички наукового пошуку та оцінки інформації. Крім того бібліотеки ЗВО проводять серії навчальних заходів, спрямованих на покращення навичок ефективного пошуку, аналізу та оцінки інформації, що важливо для інтенсифікації процесів навчання та дослідження.

Колективи університських бібліотек також організують регулярні онлайн-сесії для допомоги студентам у використанні електронних ресурсів, надають консультації з пошуку інформації, всіляко сприяють їм у формуванні навичок дослідження та оформлення наукових робіт.

Бібліотеки ЗВО створюють комфортні простори для роботи, проведення групових занять, виконання індивідуальних досліджень та для реалізації творчих проєктів. У таких зонах студенти можуть працювати з цифровими матеріалами, виконувати наукові дослідження і навіть розвивати власні стартапи. Також зусилля працівників бібліотек протягом останніх років спрямовуються на створення інноваційних просторових рішень для інтерактивного навчання, зокрема мультимедійних залів для проведення лекцій, семінарів, конференцій або майстер-класів.

Крім того сучасні бібліотеки впроваджують технічні лабораторії (мейкерспейси), де студенти можуть використовувати 3D-принтери, створювати прототипи, працювати з новими технологіями, з-поміж яких активно використовується віртуальна реальність (VR).

Протягом останніх десяти років бібліотеки ЗВО інтенсивно інтегруються в навчальні платформи, такі як Moodle, Google Classroom або Blackboard, що дозволяє надавати студентам швидкий доступ до навчальних матеріалів і ресурсів бібліотеки безпосередньо в межах цих систем. Бібліотеки створюють персоналізовані ресурси для підтримки конкретних курсів чи дисциплін, надаючи студентам спеціалізовану літературу, списки рекомендованих статей та підручників.

Для інтенсифікації роботи з користувачами бібліотеки вітчизняних ЗВО також активно використовують соціальні мережі та онлайн-платформи, що забезпечує популяризацію нових надходжень, сприяє залученню користувачів до перегляду віртуальних виставок книг і тематичних оглядів, які періодично організуються працівниками бібліотек. Серед бібліотечних користувачів набирають все більшої популярності подкасти та відеоконтент.

З метою вирішення питання активної взаємодії з користувачами бібліотеки ЗВО використовують соціальні мережі (Instagram, Facebook, Telegram, TikTok), організовують різноманітні тематичні акції, надають інформацію про заплановані події, про рекомендовані книги та освітні ресурси. «Жива бібліотека» – це новий формат бібліотечних заходів, де замість книг «запозичуються» люди для обміну досвідом і знаннями. Під час проведення таких заходів студенти отримують можливість поспілкуватися з експертами, науковцями, письменниками чи практиками з різних галузей.

Сучасні бібліотеки ЗВО активно впроваджують інклюзивні послуги для осіб з обмеженими можливостями. З цією метою створюються спеціалізовані інформаційні ресурси (книги шрифтом Брайля, аудіокниги), вирішується питання щодо забезпечення доступності фізичних приміщень (пандуси, безбар'єрний доступ) для таких осіб. Здійснюється інтеграція відео та аудіо контенту для забезпечення доступу до знань для всіх категорій користувачів, у тому числі і студентів з особливими потребами.

Ще один функціональний аспект багатогранної діяльності сучасної бібліотеки ЗВО полягає у залученні молоді до бібліотечної діяльності, що реалізується шляхом упровадження елементів гейміфікації, зокрема через онлайн-ігри, конкурси, квести, нагороди за активну участь у бібліотечних заходах. Університетські бібліотеки розробляють власні мобільні додатки для надання усім категоріям користувачів доступу до ресурсів, участі в бібліотечних подіях, забезпечення можливості бронювання книг, пошуку інформації та проходження тестів чи квізів.

Зважаючи на викладене вище, можна стверджувати, що інноваційні форми роботи бібліотек у сучасному освітньому середовищі надають величезні можливості для студентів, викладачів та науковців, розширюючи доступ до інформації, покращуючи ефективність освітнього процесу та забезпечуючи інтерактивну взаємодію з навчальними ресурсами. Бібліотеки перетворюються на важливі освітньо-культурні хаби, які підтримують

розвиток інноваційного мислення у користувачів та запровадження новітніх технологій у навчанні.

Отже цілком закономірно, що у сучасному освітньому середовищі бібліотеки закладів вищої освіти мають адаптуватися до нових вимог і викликів цифрової доби, забезпечуючи собі в такий спосіб статус модерного освітньо-культурного центру. Бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету (ЦНТУ) активно впроваджує інноваційні форми роботи, які спрямовані на розширення інформаційних можливостей користувачів, підвищення рівня обслуговування та інтеграцію в освітній і науковий простір університету.

Одним із ключових напрямів діяльності бібліотеки університету стала цифровізація бібліотечних послуг. Створення та постійне оновлення електронного каталогу, формування електронної бібліотеки з повнотекстовими ресурсами, організація доступу до відкритих наукових баз даних – усе це забезпечує швидкий та зручний доступ до актуальної інформації. Особливого значення у сучасних складних умовах набула забезпечена бібліотекою можливість дистанційного обслуговування: користувачі можуть замовляти літературу, продовжувати термін її використання, отримувати консультації через електронну пошту або запропоновані бібліотекою онлайн-платформи.

Серед інноваційних форм також варто виокремити інтеграцію бібліотеки з платформами дистанційного навчання. Бібліотечні ресурси активно використовуються в електронному освітньому середовищі університету, що дозволяє забезпечувати студентів необхідними матеріалами незалежно від місця перебування. Крім того, бібліотека бере участь у формуванні навчально-методичних комплексів дисциплін, що досягається за рахунок плідної співпраці колективу бібліотеки з науково-педагогічними колективами кафедр університету.

Для бібліотеки ЦНТУ, як і для інших бібліотек вітчизняних ЗВО, однією з важливих інновацій став розвиток інформаційно-просвітницької діяльності в

онлайн-форматі. Колектив бібліотеки організовує вебіари, віртуальні виставки, онлайн-презентації нових видань, інформаційні кампанії в соціальних мережах, мета яких полягає у підвищенні рівня інформаційної грамотності користувачів. У цьому руслі проводяться заходи з академічної доброчесності, культури цитування, ефективного використання інформаційних ресурсів.

Бібліотека також активно розвиває середовище для неформальної освіти. Проводяться зустрічі з науковцями, молодими дослідниками, авторами, організовуються тематичні виставки, квести, майстер-класи, дні інформації, що формує бібліотеку ЦНТУ як простір інтелектуального розвитку та культурного дозвілля.

Таким чином, бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету впевнено крокує шляхом модернізації, активно впроваджуючи інноваційні форми роботи, які відповідають сучасним вимогам освітнього середовища. Багатогранна діяльність бібліотеки не лише зберігає традиційну інформаційно-ресурсну функцію, а й виходить за її межі, забезпечуючи бібліотечній установі статус повноцінного учасника освітнього процесу, надійного цифрового провідника в інформаційному ресурсному полі, а бібліотечний простір при цьому перетворюється на простір для змістовної комунікації, успішного навчання та саморозвитку.

3.2. Інтеграція бібліотеки у дистанційну та змішану форми навчання

У сучасному освітньому процесі, зокрема в умовах запровадження дистанційного та змішаного навчання, роль бібліотеки значно змінюється. Вона перестає бути лише місцем для зберігання книг і перетворюється на активного учасника освітнього процесу, який підтримує навчання через інноваційні технології та інтерактивні сервіси. Бібліотеки надають доступ до великих обсягів цифрових ресурсів через інтернет-платформи. Електронні каталоги дозволяють студентам та викладачам здійснювати пошук та бронювання книг, статей, дисертацій, що необхідні для успішного навчання чи

наукової роботи. Бібліотеки активно оцифровують рідкісні книги, архівні матеріали та наукові статті, забезпечуючи доступ до них у цифровому форматі для віддаленого використання.

Створення бібліотеками ЗВО інституційних репозитаріїв для зберігання наукових публікацій, дослідницьких проєктів та інших академічних матеріалів водночас забезпечує доступність до них студентам, викладачам та науковцям з метою їх використання у процесі навчання та в ході виконання досліджень.

Сьогодні бібліотеки ЗВО активно інтегруються в популярні системи управління навчанням, такі як Moodle, Google Classroom або Blackboard. Вони надають доступ до ресурсів бібліотеки безпосередньо через ці платформи, що дозволяє студентам отримувати електронні підручники, статті, записи лекцій та інші навчальні матеріали в будь-який час. Набула поширення практика співпраці університетських бібліотек з викладачами для формування спеціальних добірок матеріалів, що відповідають вимогам окремих навчальних курсів. Результатом такої співпраці стають спільно укладені списки обов'язкових та рекомендованих для читання ресурсів, доступ до яких забезпечується через платформу LMS.

У діяльності бібліотек ЗВО набула поширення практика проведення онлайн-консультації для студентів та викладачів, під час яких надається допомога у пошукові необхідних ресурсів, здійснюється консультування з організації наукової роботи, організуються тренінги з інформаційної грамотності. Такі онлайн-консультації найчастіше організуються через відеоконференції або чат-боти на сайті бібліотеки. Чат-боти, віртуальні довідкові служби та інші автоматизовані сервіси дозволяють студентам отримувати швидкі відповіді на запити без необхідності особистого відвідування бібліотеки.

В умовах дистанційного навчання бібліотеки організують віртуальні книжкові виставки, презентації нових видань, тематичні онлайн-семінари та вебінари для студентів та викладачів. Це дозволяє студентам знайомитися з новими виданнями, посібниками та іншими матеріалами безпосередньо через

інтернет. Студенти мають можливість доступу до віртуальних читальних залів, що дозволяє їм працювати з електронними книгами, науковими статтями, а також брати участь в онлайн-дискусіях або семінарах.

Сучасні бібліотеки ЗВО з метою забезпечення користувачам зручного доступу до бібліотечних ресурсів приділяють значну увагу розробці мобільних додатків, які дозволяють студентам та викладачам здійснювати пошук необхідних книг, отримувати доступ до електронних видань, а також отримувати сповіщення про нові надходження чи важливі події, що організуються та проводяться у бібліотеці. Протягом останніх років бібліотеками ЗВО почали впроваджуватися елементи гейміфікації в онлайн-платформи, що дає змогу заохочувати студентів до активнішої участі в бібліотечних заходах, таких як онлайн-квести, конкурси або ігри, спрямовані на популяризацію наукової та художньої літератури та розвиток навичок інформаційної грамотності.

У дистанційному та змішаному навчанні особлива увага працівників бібліотек концентрується на необхідності враховувати потреби студентів з інвалідністю. Для задоволення потреб такого роду користувачів колективами університетських бібліотек, як правило, створюються спеціалізовані інформаційні ресурси, зокрема аудіокниги, книги шрифтом Брайля, забезпечується доступ до інтерфейсів для слабозорих або сліпих студентів, що працюють через програмне забезпечення для читання екрана. Крім того у бібліотеках запроваджуються інтегровані функції тексту для слухання або інші інтерфейси, що забезпечує студентам з різними потребами можливість отримувати необхідні навчальні матеріали.

Важливо для бібліотек вести статистику про використання електронних ресурсів і оцінювати, які матеріали є найбільш затребуваними. Це дозволяє коригувати підхід до підбору і надання навчальних ресурсів у дистанційному форматі. Бібліотеки можуть проводити опитування серед студентів і викладачів щодо зручності використання бібліотечних сервісів в онлайн-середовищі, щоб постійно вдосконалювати цей процес.

Інтеграція бібліотек у дистанційне та змішане навчання є важливим етапом в еволюції бібліотечних установ в умовах цифровізації освіти. Бібліотеки втілюють нові технології, розширюють доступ до електронних ресурсів і створюють інтерактивні платформи для взаємодії зі студентами та викладачами, що сприяє покращенню навчального процесу та розвитку академічної діяльності. Вони стають важливими партнерами у створенні та підтримці інноваційного освітнього середовища.

У сучасних умовах розвитку інформаційних технологій та змін у системі освіти дистанційне та змішане навчання набувають все більшого значення. Центральноукраїнська національна технічна університетська бібліотека виступає ключовим компонентом підтримки цих форм навчання, забезпечуючи доступ студентів і викладачів до необхідних навчальних та наукових ресурсів незалежно від місця їх перебування.

Інтеграція бібліотеки у дистанційне та змішане навчання здійснюється через розробку та впровадження електронних бібліотечних ресурсів, включаючи електронні каталоги, повнотекстові бази даних, цифрові колекції навчальної та наукової літератури. Ці ресурси доступні в онлайн-режимі через університетську інформаційну систему та спеціалізовані платформи дистанційного навчання, що дозволяє студентам ефективно здійснювати пошук, завантаження та використання матеріалів.

Для забезпечення ефективної взаємодії користувачів з бібліотечними ресурсами бібліотека організовує дистанційні консультації, вебінари, інструктажі щодо користування електронними ресурсами, навчає студентів інформаційній грамотності. Це сприяє підвищенню самостійності в навчанні, розвитку навичок критичного мислення та роботи з інформацією.

Важливий аспект багатофункціональності сучасної бібліотеки ЗВО полягає і в інтеграції бібліотеки з електронними навчальними платформами університету, такими як Moodle або інші системи управління освітнім процесом. Це дозволяє забезпечити користувачам безшовний доступ до

бібліотечних ресурсів безпосередньо з освітнього середовища, що підвищує зручність та ефективність використання інформації.

Завдяки активній підтримці бібліотеки дистанційна та змішана форми навчання в ЦНТУ стають більш доступними, інтерактивними та адаптованими до індивідуальних освітніх потреб студентів. Бібліотека виконує важливу роль не лише як сховище інформації, а й як освітній партнер, що сприяє підвищенню якості освітнього процесу в умовах цифрової трансформації.

3.3. Проблеми та перспективи розвитку бібліотек ЗВО в Україні

Суттєве обмеження бюджетних коштів на підтримку бібліотечних фондів призводить до браку нових видань, ресурсів для підписки на міжнародні наукові бази даних, а також на оновлення технічної бази бібліотек. Оцифрування фондів потребує значних інвестицій, і навіть при наявності відповідних ініціатив від працівників бібліотек вони часто не мають достатнього фінансування для масштабної реалізації цього важливого й необхідного процесу. Багато бібліотек в Україні мають застаріле обладнання, яке не дозволяє ефективно виконувати сучасні функції, зокрема впроваджувати нові інформаційні технології для забезпечення доступу до електронних ресурсів. Технічні системи автоматизації бібліотек часто виявляються морально застарілими, що, безперечно, уповільнює процеси обслуговування користувачів.

Зазвичай бібліотеки в Україні мають обмежений доступ до важливих міжнародних наукометричних баз даних, таких як Scopus, Web of Science, Springer, Elsevier тощо, через високі витрати на підписку. Негативну роль у виникненні таких негативних явищ відіграє відсутність державної стратегії щодо забезпечення вільного доступу до сучасних міжнародних наукових ресурсів. Незважаючи на загальну цифровізацію, в Україні значна частина бібліотечних працівників не володіє необхідними навичками для ефективного використання сучасних цифрових технологій, що знижує якість обслуговування користувачів. Отож, існує значна потреба у системному

підвищенні кваліфікації бібліотекарів як дієвого способу вирішення питання їх успішної подальшої роботи з новими інформаційними технологіями. В Україні не завжди враховується важливість бібліотек в організації освітнього процесу, що призводить до недостатньої партнерської взаємодії між бібліотеками, викладачами та студентами. Досить часто бібліотеки ЗВО виявляються не інтегрованими в систему управління освітнім процесом, що, безперечно, знижує ефективність використання бібліотечних ресурсів. Поширення онлайн-ресурсів і послуг, таких як Google Scholar, ResearchGate, та інші, для різних категорій користувачів зменшило потребу фізичного відвідування бібліотек. Робота з молоддю потребує особливо пильної уваги, оскільки молодь часто віддає перевагу більш доступним і швидким цифровим інструментам, відповідно, не звертається до традиційних бібліотечних фондів.

У вітчизняних бібліотеках ЗВО набула поширення практика впровадження сучасних автоматизованих бібліотечних систем (АБІС) для покращення процесів обліку, пошуку та видачі літератури. Це дозволяє оптимізувати бібліотечні процеси та підвищити ефективність обслуговування користувачів. Створення електронних архівів та репозитаріїв для зберігання наукових публікацій, дисертацій, рідкісних видань забезпечує надання безперешкодного доступу до інформації в режимі онлайн.

У бібліотеках ЗВО має місце такий різновид діяльності, як створення спільних проєктів з викладачами для організації доступу до навчальних ресурсів, розробка електронних курсів, що включають бібліографічні матеріали. Також бібліотеки здійснюють інтеграцію наявних ресурсів у системи управління навчанням, такі як Moodle або Google Classroom, що дозволяє студентам швидше знаходити необхідні матеріали та отримувати доступ до них безпосередньо через платформу. Ще одним важливим напрямком роботи університетських бібліотек стало залучення фінансування через міжнародні гранти, спонсорські програми та партнерства з міжнародними бібліотечними асоціаціями для розвитку інфраструктури бібліотек. Протягом останніх років поширилася практика використання нових форм фінансування, таких як

краудфандинг, для підтримки проєктів оцифрування та модернізації бібліотечних ресурсів.

Стрімкий процес модернізації бібліотек ЗВО стає можливим лише за умови наявності у працівників бібліотек відповідної фахової підготовки, яка забезпечується шляхом упровадження системного навчання бібліотекарів сучасним технологіям, таким як управління електронними ресурсами, інформаційна грамотність, використання новітніх програмних продуктів для роботи з базами даних.

Безперечно, найбільша кількість заходів, що організовуються бібліотеками ЗВО, спрямовується на задоволення потреб студентів. Зокрема включення курсів з інформаційної грамотності до навчальних програм відкриває для студентів можливість для ефективного використання наявних бібліотечних ресурсів в освітньому процесі. Створення інтерактивних просторів у бібліотеках забезпечують студентам можливість працювати з мультимедійними матеріалами, проводити наукові дослідження, використовувати новітні технології для реалізації власних проєктів. Розвиток віртуальних бібліотек, доступних для користувачів за допомогою додатків, дозволяє їм отримати доступ до бібліотечних ресурсів з будь-якої точки світу. Також сучасні бібліотеки піклуються про створення комфортних умов для осіб з особливими потребами, розширення доступу до адаптованих ресурсів, таких як книги шрифтом Брайля, аудіокниги, програми для людей з вадами зору.

Протягом останніх десятиріч спостерігається перетворення бібліотек ЗВО на сучасні інноваційні простори для навчання, творчості та співпраці, що включають медіацентри, коворкінг-зони та зони для роботи з новими технологіями. Також активно використовуються соціальні мережі для залучення студентів до числа користувачів бібліотеки, проводяться рекламні кампанії, організовуються заходи, спрямовані на популяризацію нових книжок та ресурсів бібліотеки. Періодичне проведення літературних зустрічей, майстер-класів, лекцій та інших заходів також сприяє залученню студентів до активного користування бібліотечними ресурсами.

Необхідно зауважити, що в нинішню пору бібліотеки закладів вищої освіти в Україні переживають період значних змін. Хоча вони стикаються з рядом проблем, таких як недостатнє фінансування, застаріла технічна база та обмежений доступ до міжнародних наукових ресурсів, існують великі перспективи для їх розвитку. Зокрема інтеграція нових технологій, оцифрування фондів, створення сучасних медіацентрів та розвиток мультимедійних та інклюзивних сервісів дозволяють бібліотекам бути не лише місцем для зберігання інформації, а й сприяють трансформації бібліотеки на важливого учасника освітнього процесу, який спроможний та успішно підтримує студентів та науковців на шляху до набуття знань та інновацій.

Усі освоєні сучасними вітчизняними бібліотеками ЗВО, як правило, не типові для бібліотек, форми роботи, незважаючи на виклики модерного часу, переконують у тому, що бібліотеки закладів вищої освіти України мають значний потенціал для розвитку. Завдяки цифровим технологіям, інтеграції в освітній процес та модернізації простору бібліотеки можуть стати не лише інформаційними центрами, а й інтерактивними майданчиками для навчання, досліджень та творчості студентів і викладачів. Перспективи їхнього розвитку залежать від фінансування, державної підтримки та готовності до інноваційних змін.

Сьогодні бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету стала важливим інформаційним та освітнім центром, проте її розвиток, як і кожної бібліотеки вітчизняного ЗВО, супроводжується певними викликами, які потребують системного вирішення. Однією з основних проблем залишається обмежене фінансування, у зв'язку з чим ускладнюється процес оновлення бібліотечного фонду, придбання сучасного обладнання та ліцензій на електронні ресурси. З цієї причини бібліотека не завжди може оперативним чином задовольняти зростаючі інформаційні потреби студентів і викладачів, особливо в умовах стрімкої цифровізації освіти.

Ще однією проблемою залишається недостатній рівень цифрової грамотності окремих категорій користувачів, що ускладнює ефективне використання електронних ресурсів і сервісів. Водночас розвиток інформаційних технологій та об'єктивна необхідність запроваджувати новітні технології у сферу бібліотечної діяльності, потреба автоматизації процесів та створення зручних дистанційних сервісів висуває потребу постійно підвищувати кваліфікацію бібліотечних працівників.

Існує також потреба у розширенні співпраці бібліотеки з кафедрами університету, науковими центрами та іншими бібліотеками, що дозволить формувати більш актуальний і різноманітний фонд, а також забезпечить доступ до широкого спектру інформаційних ресурсів.

Перспективи розвитку бібліотеки ЦНТУ пов'язані з посиленням її ролі як цифрового інформаційного хабу університету. Планується подальша цифровізація фонду, розширення електронних колекцій, впровадження інтегрованих систем управління бібліотечними ресурсами, а також розвиток дистанційних сервісів обслуговування користувачів. Ще один важливий напрям – активне впровадження інноваційних форм роботи, зокрема організація та проведення онлайн-консультацій, вебінарів, віртуальних виставок, що сприятиме підвищенню інформаційної культури та компетентності користувачів.

Протягом останніх років окреслився досить перспективний напрям у сфері діяльності бібліотек ЗВО, який визначається розвитком партнерських програм і міжнародної співпраці як можливості для розширення доступу до світових наукових ресурсів та підвищення статусу бібліотеки в академічній спільноті.

Отже, незважаючи на наявні труднощі, бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету має всі передумови для сталого розвитку, вдосконалення сервісів та посилення свого впливу на якість освітнього та наукового процесів університету в умовах сучасних інформаційних технологій.

Висновки до третього розділу

Цифровізація бібліотечних фондів та послуг становить важливу складову стратегії розвитку бібліотек в умовах швидкого розвитку інформаційних технологій. Це дозволяє бібліотекам забезпечувати доступ до ресурсів у будь-який час і з будь-якого місця, що особливо важливо в умовах запровадження дистанційного та змішаного навчання. Оцифровані матеріали, електронні каталоги та онлайн-бази даних стають основними інструментами для підтримки освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Важливий напрям розвитку бібліотек визначається їх інтеграцією з онлайн-платформами для навчання (LMS), такими як Moodle, Google Classroom, Blackboard. Це дозволяє студентам отримувати доступ до бібліотечних ресурсів безпосередньо через систему, що значно підвищує ефективність використання бібліотечних матеріалів в освітньому процесі. Таким чином, бібліотеки стають активними учасниками освітнього процесу.

Розширення доступу до міжнародних наукових баз даних, електронних журналів, підручників та інших освітніх ресурсів становить необхідну умову для розвитку бібліотек у цифрову епоху. Бібліотеки покликані забезпечувати безперешкодний доступ до таких матеріалів, зокрема для студентів та викладачів, які мають успішно виконувати навчальні та наукові завдання.

Ще одне актуальне завдання для сучасних бібліотек ЗВО – активний розвиток онлайн-послуг, зокрема організація та проведення онлайн-консультацій, надання електронних послуг із пошуку необхідної інформації та надання необхідних матеріалів, що забезпечить бібліотеці високий рівень взаємодії з користувачами, незалежно від місця їх перебування. Це дозволить студентам, викладачам та науковцям швидко отримувати необхідну допомогу, сприятиме інтенсивному розвитку бібліотечної інфраструктури.

Один із важливих аспектів розвитку бібліотек – інвестування в оновлення технічної бази, що включає сучасні програмні та апаратні засоби для автоматизації процесів обслуговування, оцифрування фондів та надання електронних послуг. Це дозволить бібліотекам забезпечити користувачам

безперервний доступ до інформації та ресурсів, що критично важливо для успішного навчання студентів та наукової діяльності як викладачів, так і студентів ЗВО.

Розвиток бібліотечних послуг для осіб з особливими потребами, зокрема створення адаптованих електронних ресурсів (аудіокниг, електронних підручників для осіб з вадами зору тощо), став важливим кроком у напрямку забезпечення інклюзивності освіти. Це дозволяє студентам з різними потребами отримувати доступ до матеріалів на рівні з іншими користувачами, отже, таким чином забезпечується рівність всіх учасників освітнього процесу.

Бібліотеки можуть стати основою для створення науково-освітніх центрів, де будуть зберігатися, поширюватися та використовуватися наукові публікації, статті, дисертації та інші матеріали, що сприятиме розвитку науки в університетах. Ці центри стануть важливою частиною інфраструктури науково-дослідницької діяльності в Україні.

Одним із ключових аспектів для успішної цифровізації бібліотек стало постійне підвищення кваліфікації бібліотекарів, які повинні володіти сучасними інформаційними технологіями, методами оцифрування, роботами з електронними ресурсами, а також новими підходами до обслуговування користувачів. Програми навчання та сертифікації для бібліотечних працівників мають стати важливою складовою стратегії розвитку бібліотек.

Цифровізація освіти відкриває нові можливості для розвитку бібліотек в Україні. У цьому напрямку бібліотеки виходять за рамки звичної діяльності (як місця накопичення та збереження інформації) і преформатовуються на активних учасників освітнього процесу, забезпечуючи доступ до цифрових ресурсів, інтегруючи новітні технології та активно підтримуючи науково-освітні ініціативи. Оновлення технічної бази, розширення доступу до електронних ресурсів, розвиток онлайн-сервісів і підвищення кваліфікації бібліотечних працівників – такі основні напрямки розвитку бібліотек ЗВО в умовах цифровізації. Адже реалізація таких заходів сприяє створенню

сучасної, доступної та ефективної бібліотечної системи, яка відповідає тепер і буде відповідати вимогам сучасної освіти.

Перспективи розвитку бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету тісно пов'язані з процесами цифровізації освіти, які диктують нові вимоги до інформаційного забезпечення освітнього та наукового процесів. Цифрова трансформація відкриває широкі можливості для розширення доступу до навчальних ресурсів, підвищення якості обслуговування користувачів та інтеграції бібліотечних сервісів у дистанційні та змішані форми навчання.

Основними напрямками розвитку бібліотеки ЦНТУ в цифрову епоху стали: впровадження інноваційних технологій, розширення електронних ресурсів, автоматизація бібліотечних процесів, підвищення інформаційної компетентності користувачів через навчальні програми та консультації. Крім того інтенсивний розвиток дистанційних сервісів, інтеграція з освітніми платформами та забезпечення мобільного доступу до інформації, що мають місце в діяльнісному полі бібліотеки, сприяють більш гнучкому та зручному використанню бібліотечних ресурсів її користувачами.

Таким чином, цифровізація стала ключовим фактором, який визначає подальший розвиток бібліотеки ЦНТУ, сприяючи її трансформації у сучасний інформаційний центр, який активно підтримує освітні та наукові потреби університету. Для успішної реалізації цих перспектив необхідно посилювати співпрацю між бібліотекою, викладачами і студентами, а також забезпечувати належний рівень фінансування та кадрового розвитку.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теми було визначено, що бібліотеки закладів вищої освіти відіграють важливу та невід'ємну роль у формуванні та підтримці ефективного освітнього середовища. Вони не лише забезпечують доступ до навчальних та наукових ресурсів, але й активно сприяють розвитку інформаційної грамотності студентів та викладачів, підтримують наукові дослідження та розвивають новітні технології в освіті.

1. Сучасні бібліотеки ЗВО – це валиві інформаційні центри, що забезпечують доступ до традиційних та електронних ресурсів, сприяють розвитку наукових досліджень і формуванню інформаційної грамотності користувачів. Бібліотеки успішно виконують функції навчальних, наукових та культурних центрів, що дозволяє їм активно підтримувати всі етапи освітнього процесу та сприяти розвитку інтелектуального потенціалу студентів. Аналіз наукових праць та досліджень дозволяє стверджувати, що бібліотеки ЗВО займають важливе місце в освітньому середовищі, сприяючи розвитку інформаційної грамотності, наукової діяльності, а також інтеграції новітніх технологій в освітній процес. Розглянуті роботи вітчизняних і зарубіжних дослідників, **таких як Лаврик Я. М., Черкаська О. В., Кравченко В. І.** та інших, переконують у важливості трансформації бібліотек в умовах цифровізації освіти, їх функціонування як інформаційно-освітніх центрів університетів. Джерельна база дослідження охоплює широкий спектр нормативно-правових документів, статистичних даних, що дозволяють оцінити сучасний стан бібліотечної справи в Україні та за кордоном. Враховані статистика та звіти бібліотек дозволили сформувати уявлення про реальний стан ресурсного забезпечення та використання бібліотечних послуг.

2. Для аналізу ролі бібліотек в освітньому процесі застосовувалися різні методи, а саме: аналіз, синтез, порівняльний метод, кейс-метод, опитування та інтерв'ю з користувачами бібліотек. Це дозволило отримати комплексне уявлення про ефективність бібліотечних ресурсів і послуг, визначити проблеми та перспективи їх розвитку в умовах цифровізації освіти.

3. Роль бібліотек в умовах цифровізації освіти змінюється: від традиційних книжкових фондів до інтеграції з електронними ресурсами, онлайн-платформами та новітніми інформаційними технологіями. Бібліотеки університетів активно впроваджують цифрові ресурси, розвивають електронні репозитарії, що забезпечує студентам та викладачам швидкий доступ до необхідних матеріалів у будь-який час та з будь-якого місця. Цей процес в умовах сучасних вимог робить бібліотеки університетів важливими учасниками в освіті та науці.

Бібліотеки закладів вищої освіти відіграють ключову роль у навчальному, науковому та інформаційному забезпеченні освітнього процесу. Вони функціонують не лише як сховища знань, а стали активними учасниками академічного середовища і тепер сприяють розвитку інформаційної культури, підтримують наукову діяльність та впроваджують інноваційні технології в освітній процес. Бібліотека забезпечує студентів і викладачів якісними освітніми та науковими ресурсами, підтримуючи всі етапи освітнього процесу – від підготовки до занять до написання курсових, кваліфікаційних та іншого типу наукових робіт. Сучасні бібліотеки університетів лише залишаються місцем збереження книг, а й стали інтерактивними платформами, де студенти можуть навчатися самостійно або у групах, користуючись електронними ресурсами, мультимедійними матеріалами та онлайн-сервісами. У бібліотеках ЗВО все більше уваги приділяється створенню комфортних зон для спільної роботи студентів і викладачів, організації коворкінг-просторів та впровадженню інтерактивних навчальних методик. Бібліотеки відіграють ключову роль у збереженні та поширенні цифрових освітніх ресурсів, зокрема онлайн-курсів, відеолекцій, інтерактивних навчальних матеріалів. Бібліотеки активно працюють над просуванням академічної доброчесності, впроваджують системи перевірки текстів на плагіат, проводять тренінги з коректного оформлення наукових робіт.

Сучасні бібліотеки закладів вищої освіти – це невід’ємна складова освітнього та наукового процесу, яка відіграє ключову роль у забезпеченні усім категоріям користувачів доступу до знань, розвитку інформаційної грамотності та впровадженні сучасних технологій в освітню сферу. В умовах цифровізації та змішаного навчання бібліотеки трансформуються в мультимедійні освітні центри, що сприяють якісному навчанню, науковим дослідженням та інтеграції студентів у глобальний інформаційний простір.

4. Незважаючи на важливість бібліотек у сучасній освіті, вони стикаються з низкою проблем, з-поміж яких найважливіші такі: недостатнє фінансування, нестача кваліфікованих кадрів, гостра потреба у постійному оновленні бібліотечних ресурсів у відповідь на швидкий розвиток інформаційних технологій. Однак завдяки інноваційним підходам та впровадженню новітніх технологій бібліотеки мають значний потенціал для подальшого розвитку, що забезпечує їхню ефективну роботу в умовах цифровізації та змішаного навчання.

Цифрова трансформація суттєво змінює функціонування бібліотек ЗВО, відкриваючи нові можливості для доступу до інформації, інтеграції сучасних технологій та покращення бібліотечно-освітніх послуг. Водночас цей процес супроводжується низкою викликів, які можуть гальмувати ефективність бібліотечної діяльності та адаптацію до нових умов.

Бібліотеки ЗВО стикаються з низкою викликів у процесі цифрової трансформації, зокрема проблемами фінансування, низьким рівнем цифрової грамотності персоналу, відсутністю єдиної стратегії розвитку та обмеженим доступом до ліцензійних ресурсів. Подолання цих перешкод вимагає комплексного підходу, зокрема державної підтримки, міжнародного співробітництва та активного впровадження цифрових інновацій у бібліотечну діяльність.

5. Сучасні бібліотеки ЗВО зазнають значної трансформації завдяки впровадженню інноваційних технологій. Цей процес сприяє розширенню

доступу до інформаційних ресурсів, підвищенню ефективності роботи бібліотекарів та покращенню якості освітнього процесу.

В умовах цифрової епохи бібліотеки стають не тільки постачальниками інформації, але й активними учасниками освітнього процесу. Важливою складовою діяльності бібліотек ЗВО став розвиток програм з інформаційної грамотності, підвищення рівня обізнаності студентів і викладачів щодо можливостей, які надають бібліотеки. Створенню інтегрованого освітнього середовища сприяє й урізноманітнення та зміцнення співпраці між бібліотеками і іншими підрозділами університетів, зокрема випусковими кафедрами.

Інноваційні технології відкривають перед бібліотеками ЗВО нові можливості для розвитку, переформатовуючи їх від центрів зберігання інформації на інтерактивні освітні платформи. Впровадження цифрових сервісів, штучного інтелекту, хмарних технологій та VR/AR змінює роль бібліотек в освітньому процесі, роблячи їх сучасними, доступними та високотехнологічними освітніми центрами.

Бібліотеки закладів вищої освіти займають важливе місце в сучасному освітньому процесі, забезпечуючи студентів і викладачів необхідними ресурсами та сприяючи розвитку їхнього наукового потенціалу. Вони стали важливими інформаційно-освітніми центрами, що виконують як традиційні функції, так і нові, пов'язані з цифровізацією освіти. Подальший розвиток бібліотек ЗВО в умовах сучасних викликів потребує вдосконалення інфраструктури, впровадження нових технологій, а також належного фінансового та кадрового забезпечення.

Бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету здійснює свою багатогранну діяльність як невід'ємна складова освітнього процесу, яка забезпечує студентів і викладачів необхідними інформаційними ресурсами для навчання, наукових досліджень та професійного розвитку. Бібліотека успішно виконує функцію інформаційного центру, сприяючи формуванню інформаційної культури, розвитку навичок

самостійної роботи та підтримуючи високий рівень академічної доброчесності.

Завдяки сучасним підходам до комплектування фонду, впровадженню цифрових технологій та інноваційних форм обслуговування, бібліотека створює комфортне та ефективне середовище для здобуття знань у різних формах навчання – як очній, так і дистанційній. Взаємодія бібліотеки з викладачами та структурними підрозділами університету дозволяє своєчасно оновлювати інформаційні ресурси, відповідно до змісту освітніх програм та потреб користувачів.

Отже, бібліотека ЦНТУ – це важливий партнер університету у реалізації освітніх завдань, багатогранна діяльність якого сприяє підвищенню якості освіти, розвитку наукового потенціалу та формуванню інноваційного освітнього середовища університету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Барабаш, В., Глебова, Л. Прогресивні напрями інформатизації бібліотек закладів вищої освіти (2015 – 2020 рр.). *Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. Вип. 11. С. 226–245.
2. Бібліотека в реалізації державотворчої інформаційної політики: монографія / Т. Гранчак, В. Бондаренко, С. Горова та ін. Київ, 2016. 324 с.
3. Бібліотека ЦДПУ ім. Володимира Винниченка. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/pro-biblioteku/novyny>
4. Бібліотека ЦНТУ. Основні фонди. URL: <http://library.kntu.kr.ua/fixedassets.html>
5. Богуш В., Бровко В., Настрадін В. Основи кіберпростору, кіберзахисту та кібербезпеки. К.: Видавництво: Ліра-К., 2021. 554 с.
6. Бондаренко В. Бібліотечне інтернет-обслуговування: стан та перспективи: монографія / наук. ред. Т. Гранчак. Київ, 2016. 278 с.
7. Бородай І., Татарчук Л., Підгайна Т. Інформаційні технології в діяльності провідних бібліотек світу та їх використання за умов сучасних комунікацій. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. № 9. С. 80–91.
8. Бруй О. М. Міжнародні стандарти для створення електронних каталогів: програма навчального модулю підвищення кваліфікації працівників бібліотек / розробник Бруй О. М. 2018. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/24924>.
9. Василенко О. М. Бібліотечно-інформаційний комплекс: методологічні аспекти статистичного моніторингу. Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2021. 806 с. С. 22–25. URL: <http://irbisnbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004116>
10. Василенко О. М. Проблеми наукової комунікації професійного середовища у бібліотекознавчих проєктах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 3. С. 22–38.

11. Василенко О. М. Сучасні підходи до визначення показників соціальної ефективності основних напрямів діяльності бібліотек. Підвищення ефективності діяльності бібліотечно-інформаційного комплексу в умовах цифровізації: наук.-метод. зб. / наук. ред.: О. Г. Яковенко; відп. ред. О. М. Василенко; НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. Київ, 2022. 194 с. С. 7–16.

12. Воскобойнікова-Гузєва О. Бібліотечний соціальний інститут в першій чверті ХХІ ст.: історичні та соціокультурні чинники розвитку. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. Вип. 1. С. 72–79.

13. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Модернізаційні моделі розвитку бібліотечно-інформаційних установ у період глобалізації: визначення базових складових. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2012. Вип. 33. С. 7 – 30.

14. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / наук. ред. Г. І. Ковальчук ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : Академперіодика, 2014. 362 с.

15. Воскобойнікова-Гузєва О. В., Терещенко Н. М. Вектори стратегічного розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти України, Литви, Польщі. *Науково-педагогічні студії*. 2021. Вип. 5. С. 145–160.

16. Воскобойнікова-Гузєва О. В., Терещенко Н. М. Ціннісні орієнтири у стратегічному розвитку бібліотек закладів вищої освіти. *Питання культурології*. 2021. № 38. С. 39–53.

17. Глебова Л. В., Бондаренко Г. С. Документи підфонду кафедри в електронному архіві університету. *Соціум. Документ. Комунікація*: зб. наук. праць. Серія: Історичні науки. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М. 2022. Вип. 16. С. 27–46.

18. Горбань Ю. І., Рибка Л. А., Рибка А. Т. Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв: модернізація і

стратегія в умовах сьогодення. *Питання культурології*. 2021. Вип. 37. С. 137–149.

19. Горбань Ю. І. Розвиток університетської бібліотеки: комплекс стратегічних рішень. *Вісник Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 2. С. 180–184.

20. Гула Р. В., Передерій І. Г., Сажко В. В. Вітчизняні архіви, бібліотеки та музеї як об'єкт і суб'єкт конскієнтальної війни в умовах збройної агресії РФ проти України. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2022. Вип. 62. С. 7–40. URL: <http://vkhsac.in.ua/article/view/272319>

21. Гула Р. В., Передерій І. Г., Сажко В. В. Соціокультурний вимір інформаційних війн ХХІ століття з погляду місця й ролі у них бібліотек. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2021. Вип. 60. С. 7–23. URL: <http://v-khsac.in.ua/article/view/246700>

22. Денисюк Ж. З., Яковлев О. В. Формування інформаційної культури суспільства в умовах цифровізації. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал*. 2021. № 2. С. 18–22.

23. Добровольська В. В. Електронна бібліотека «Україніка» – унікальний інтегрований ресурс цифрової документальної спадщини. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. №1. С. 79–87.

24. Дригайло В. Проблеми управління бібліотекою університету в сучасному періоді / Наукова бібліотека імені М. Максимовича. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/konf-2011t/101.pdf.

25. Дьомін О. Б. Специфіка науково-дослідної роботи в наукових бібліотеках України (1991 – 2015 рр.). *Бібліотека у сучасному інформаційному просторі: проблеми та перспективи* (до 100-річчя бібліотеки Університету Ушинського). Одеса : Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2023. С. 11–15.

26. Желай О. П. Електронний сервіс сучасної бібліотеки: монографія / Желай Оксана ; наук. ред. В. М. Горовий ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2021. 208 с.

27. Звіт про роботу бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету за 2022 рік. Кропивницький: ЦНТУ, 2022. 14 с.

28. Зотова В. А. Бібліотека Київського університету імені Бориса Грінченка в інформаційному просторі університету. *Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського*. Київ, 2014. Вип. 4. С. 294–300.

29. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства : [монографія] / [О. С. Онищенко та ін.]; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ: НБУВ, 2011. 247 с.

30. Ідентифікація вчених і установ у базах даних цитувань: «порядок із хаосу» / Т. В. Симоненко // Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями». Київ, 2021. С. 254–256.

31. Інтеграція цифрових технологій в освітній процес: виклики та перспективи: монографія / Саєнко Н. С., Голуб Т. П., Лавриш Ю. Е., Лук'яненко В. В., Литовченко І. М. Видавництво: Центр навчальної літератури, 2022. 220 с.

32. Інформаційне протиборство: роль та практика діяльності бібліотек, архівів та музеїв (за досвідом російсько-української війни): монографія / Р. В. Гула, О. П. Дзьобань, І. Г. Передерій, І. Р. Чобіт. Київ: Вид-во Ліра-К, 2023. 260 с.

33. Інформаційні ресурси бібліотек закладів освіти: формування та використання : практ. посіб. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [Григоревська О. В., Матвійчук О. Є.,

Вараксіна Н. В., Кропочева Н. М., Бойко С. Т. ; наук. ред.: Пономаренко Л. О.]. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2022. 181 с.

34. Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського. URL: <http://ube.nplu.org/article/>

35. Коваль Т. Перспективи розвитку національних книгозбірень в епоху цифрового суспільства (за матеріалами визначальних документів UNESCO, IFLA, AALL, ALA, LIBER, WSIS). *Бібліотечний вісник* 2021. № 2. С. 3–16. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2021_2_3

36. Копанєва В. О. Бібліотека в середовищі цифрової науки: системно-інтеграційна взаємодія : монографія / В. О. Копанєва; наук. ред. О. С. Онищенко. Київ, 2020. 316 с.

37. Костенко Л. Й. Бібліотечні електронні інноваційні технології / Л. Й. Костенко, О. І. Жабін. *Бібліотечний вісник*. 2008. № 6. С.25–27.

38. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: бібліотекознавство та бібліотечна діяльність в інноваційному процесі розвитку (2002–2020) : монографія / Є. М. Білько, О. М. Василенко, В. В. Горєва та ін. ; відп. ред. О. М. Василенко. Київ: НБУВ, 2022. 470 с. URL: <http://irbisnbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004354>

39. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : електронні інформаційні ресурси НБУВ. <http://www.nbuv.gov.ua>

40. Новальська Т. В. Вища бібліотечна освіта в Україні: сторінки історії, шляхи модернізації. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Бібліотекознавство. Книгознавство*. 2015. Вип.4. С. 97–101.

41. Онищенко О. Цифровізація – стратегічний шлях розвитку бібліотечної сфери. *Бібліотечний вісник*. 2021. Вип. 4. С. 3–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2021_4_3

42. Палеха Ю. І., Іванова І. О., Черепуха Л. О. Бібліотечне фондознавство. Київ: Ліра-К, 2021. 280 с.

43. Передерій І. Г., Вощенко В. Ю. Інституційний репозитарій як конструктивна модель відкритого доступу до інформації. *Вісник Книжкової палати: наук.-практ. журн.* Київ: Книжкова палата України, 2016. № 12. С. 34–36.

44. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27 січ. 1995 р. Вип. 32/95–ВР. В ред. Закону №1414–ІХ від 14.04.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>

45. Про вищу освіту : Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

46. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851; В ред. Закону № 1953–ІХ від 14.12.2021. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

47. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет і забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні: Указ Президента України від 31.07.2000 р. № 928/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928/2000#Text>

48. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV; В ред. Закону № 1714–ІХ від 07.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

49. Про інформацію : Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657–ХІІ. В ред. Закону № 1089-ІХ від 16.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

50. Про культуру : Закон України від 14 груд. 2010 р. № 2778-17. В ред. Закону №5461-17 від 12.12.2012. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2778-17_33.

51. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 14 груд. 2010 р. № 2778-17. В ред. Закону № 1369-ІХ від 30.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

52. Сербін О. О., Ситницький М. В. Оцінювання стратегії розвитку наукової бібліотеки дослідницького університету в контексті

практичної реалізації та окреслення подальших перспектив. *Бізнес Інформ*. 2018. № 1. С. 117–127.

53. Соколов В. Ю. Становлення науково-дослідної роботи бібліотек в Україні: зміст, напрями діяльності та основні періоди розвитку. *Бібліотечний меркурій*. 2022. (1(27)) С. 7–45. URL: [https://doi.org/10.18524/2707-3335.2022.1\(27\).256409](https://doi.org/10.18524/2707-3335.2022.1(27).256409)

54. Соловяненко Д. Бібліотека 2.0: концепція бібліотеки другого покоління. *Бібліотечний вісник*. 2007. № 5. С. 10–20.

55. Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» : схвалено розпорядженням КМУ від 23.04.2013 № 219-р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 26. Ст. 1047.

56. Ярошенко Т. Бібліотека, бібліотекарі та користувачі бібліотек в епоху Веб 2.0: виклики часу. *Бібліотечна планета*. 2011. № 1. С. 17–22.

57. CUNTUR. Репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету. URL: <http://library.kntu.kr.ua/repozit.html>

ДОДАТКИ

Правила користування бібліотекою ЦНТУ

Правила користування бібліотекою регулюють відносини бібліотеки з користувачами, визначають їх права та обов'язки згідно з Конституцією України та Законами України “Про бібліотеки та бібліотечну справу”, “Про вищу освіту”, Типового положення про бібліотеку вищого закладу освіти України та Положення про бібліотеку ЦНТУ.

Бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету є навчальним, науковим, інформаційним та культурно-просвітницьким структурним підрозділом університету і забезпечує творами друку та іншими інформаційними матеріалами навчальний, науковий та виховний процес вищого навчального закладу.

Права користувачів

Право користування університетською бібліотекою надається здобувачам освіти всіх рівнів, науковцям, професорсько-викладацькому складу, слухачам підготовчого відділення та всім співробітникам ВНЗ.

Сторонні користувачі та викладачі, які працюють в університеті за сумісництвом, обслуговуються тільки в читальних залах при наявності паспорта.

Читачі повинні ознайомитися з Правилами користування Бібліотекою. Факт ознайомлення засвідчується підписом у читацькому формулярі.

Користування документами з фондів Бібліотеки здійснюється через абонементи, читальні зали, веб-сайт Бібліотеки.

Обов'язки користувачів

2.1. Для повноцінного використання інформаційних ресурсів бібліотеки, користувач повинен бути зареєстрованим у ній. Для цього необхідно:

- Надати паспорт або документ, що його замінює: службове посвідчення, студентський квиток, аспірантське посвідчення тощо;
- Ознайомитися з Правилами користування бібліотекою ЦНТУ та заповнити читацький формуляр.

2.2. Сторонні користувачі та викладачі, які працюють за сумісництвом, обслуговуються при наявності паспорта.

2.3. Всі користувачі повинні в разі зміни місця проживання, місця роботи, номера телефону, прізвища тощо - повідомити бібліотеку та внести правки у читацький формуляр.

2.4. Втрата документа, що посвідчує особу, не знімає відповідальності за отримані видання. У разі втрати студентського квитка, залікової книжки

(індивідуального навчального плану студента), необхідно терміново повідомити про це пункти обслуговування бібліотеки.

Права та обов'язки бібліотеки

3.1. Обов'язки бібліотеки

Бібліотека своєю діяльністю забезпечує реалізацію прав користувачів на обслуговування, встановлених Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу». Бібліотека обслуговує користувачів згідно із Правилами користування бібліотекою, розробленими на основі типових правил, затверджених ректором університету.

Бібліотека зобов'язується:

3.1.1. Формувати свої фонди відповідно до потреб навчально-методичної, науково-дослідної та культурно-просвітницької роботи;

3.1.2. Здійснювати облік фонду та забезпечувати його зберігання а також раціональну організацію та використання своїх ресурсів;

3.1.3. Вивчати інформаційні потреби та здійснювати бібліотечно-бібліографічне та інформаційно-довідкове обслуговування всіх категорій користувачів вищого навчального закладу, забезпечувати повне та оперативне задоволення їх запитів;

3.2. Права бібліотеки

Бібліотека має право:

3.2.1. Визначати розмір заставних коштів, що надаються бібліотеці, як забезпечення виконання зобов'язань щодо повернення цінних одержаних носіїв інформації (книга, компакт-диск тощо);

3.2.2. Визначати види та розміри компенсаційних коштів, у разі шкоди заподіяної користувачами бібліотеки;

3.2.3. Позбавляти читача права користування всіма пунктами видачі бібліотечних ресурсів, на строк, який визначає адміністрація бібліотеки, у разі порушення ним Правил користування бібліотекою.

3.2.4. В разі, якщо деякі користувачі не пройшли перереєстрацію, вважати їх боржниками і не обслуговувати в жодному підрозділі бібліотеки.

3.2.5. Бібліотека має право на захист створених нею баз даних, та інших власних об'єктів інтелектуальної власності, згідно з чинним законодавством.

Електронні реурси бібліотеки ЦНТУ

The image displays three sequential screenshots of the website for the Central Ukrainian National Technical University Library (ЦНТУ).

Top Screenshot: Repository Page
 The page features the header "CUNTUR" and "Репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету". It includes the ISSN 2522-1418 and lists several documents: "Положення про Репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету", "Авторський договір про передачу невиключних прав на використання твору", "Інструкція користувача електронного репозитарію ЦНТУ", and "Приклади складання бібліографічного опису, відповідно ДСТУ 7:1-2006". A search bar is visible at the bottom.

Middle Screenshot: Electronic Catalog Page
 The page is titled "Електронний каталог" and introduces the "KONA" system. It states: "Електронний каталог бібліотеки: нові можливості для користувачів". The text describes the implementation of the KONA system to improve access to electronic resources. A logo for "koha OPEN SOURCE LIBRARY SYSTEM" is present. A sidebar on the right lists "Бази даних", "Репозитарій CUNTUR", and "Електронний каталог".

Bottom Screenshot: Databases Page
 The page is titled "Бази даних" and provides information for researchers, students, and others. It highlights the EBSCO database, stating: "Пропонуємо вам скористатися тестовим доступом до мультидисциплінарної бази даних EBSCO у локальній мережі нашого університету". It also mentions ScienceDirect and Elsevier, noting that the university has access to ScienceDirect eBooks and Elsevier journals. A sidebar on the right lists "Бази даних", "Репозитарій CUNTUR", and "Електронний каталог".

Положення про Репозитарій ЦНТУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Вченою радою ЦНТУ

Протокол № 4

від «26» 09 2022 р.

Голова Вченої ради

Володимир КРОПІВНИЙ

Введено в дію наказом ректора
№ 145-05 від 04.10 . 2022 р.

ПОЛОЖЕННЯ

про репозитарій Центральноукраїнського національного
технічного університету

1. Загальні положення та терміни.

1.1. Положення про електронний архів (репозитарій) **Центральноукраїнського національного технічного університету** – далі – Репозитарій визначає основні поняття, склад, призначення та завдання і регламентує основні засади організації та управління електронним архівом університету.

1.2. Репозитарій ЦНТУ – інституційний репозитарій (електронний архів), що накопичує, зберігає електронні публікації та електронні версії документів (творів) наукового, освітнього та методичного призначення, створені працівниками будь-якого структурного підрозділу Центральноукраїнського національного технічного університету, аспірантами чи студентами навчального закладу, а також надає до них постійний безкоштовний доступ в мережі Інтернет.

1.3. Репозитарій ЦНТУ є частиною загальної електронної колекції бібліотеки закладу. Назва репозитарію **CUNTUR** є скороченням повної назви електронного архіву Центральноукраїнського національного технічного університету англійською мовою (**Central Ukrainian National Technic University Repository**).

1.4. Адреса репозитарію в Інтернеті: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/>

1.5. Документи, що розміщено в репозитарії є складовою частиною фонду електронних документів бібліотеки ЦНТУ.

2. Призначення, мета та завдання, функції Репозитарію:

2.1. Основне призначення **CUNTUR** – накопичення, систематизація та зберігання в електронному вигляді інтелектуальних продуктів спільноти ЦНТУ, надання відкритого доступу до них засобами Інтернет-технологій, поширення цих матеріалів у середовищі світового науково-освітнього товариства.

2.2. Мета та завдання CUNTUR:

Забезпечити місце і спосіб централізованого і довготривалого зберігання в електронному вигляді повних текстів творів.

Сприяти зростанню популярності університету шляхом представлення його наукової продукції у глобальній мережі.

Збільшити цитованість наукових публікацій працівників **Центральноукраїнського національного технічного університету** шляхом забезпечення вільного доступу до них за допомогою Інтернету.

Створити надійну і доступну систему обліку публікацій наукових робіт факультетів, кафедр та окремих працівників.

обтяжливі для автора. Тоді він сам або за допомогою адміністратора вилучає роботу з Репозитарію.

Проректор з наукової роботи

Олександр Левченко

Директор бібліотеки

Вікторія Євміна

Погоджено:

Юрисконсульт

Євгеній Цехмістер

Інструкція користувача електронного архіву ЦНТУ

Центральноукраїнський національний технічний університет

ІНСТРУКЦІЯ КОРИСТУВАЧА РЕПОЗИТАРІЯ ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

1 13

Поиск

16°C Mostly cloudy 22:03 12.06.2025

Все инструменты Редактировать Преобразовать Электронное подписание

Найти текст или инструмент

Все инструменты

- Экспортировать PDF
- Редактировать PDF
- Создание файлов PDF
- Объединение файлов
- Систематизация страниц
- Добавление комментариев
- Скан. и распозн.
- Защита PDF-файла
- Исправить PDF
- Сжатие PDF
- Подготовить форму
- Заполнить и подписать
- Преобразовать в PDF

Показать больше

Конвертируйте, редактируйте и электронно подписывайте формы и соглашения PDF

Попробовать

Распознавание текста

Зміст

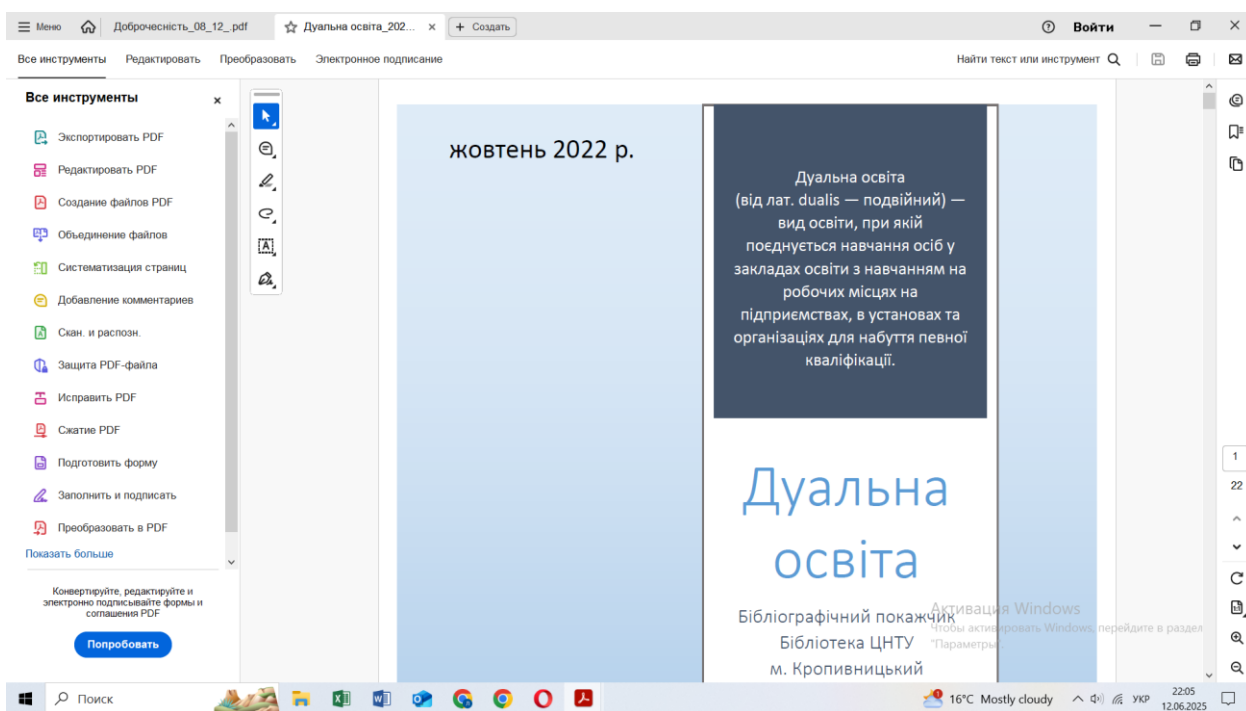
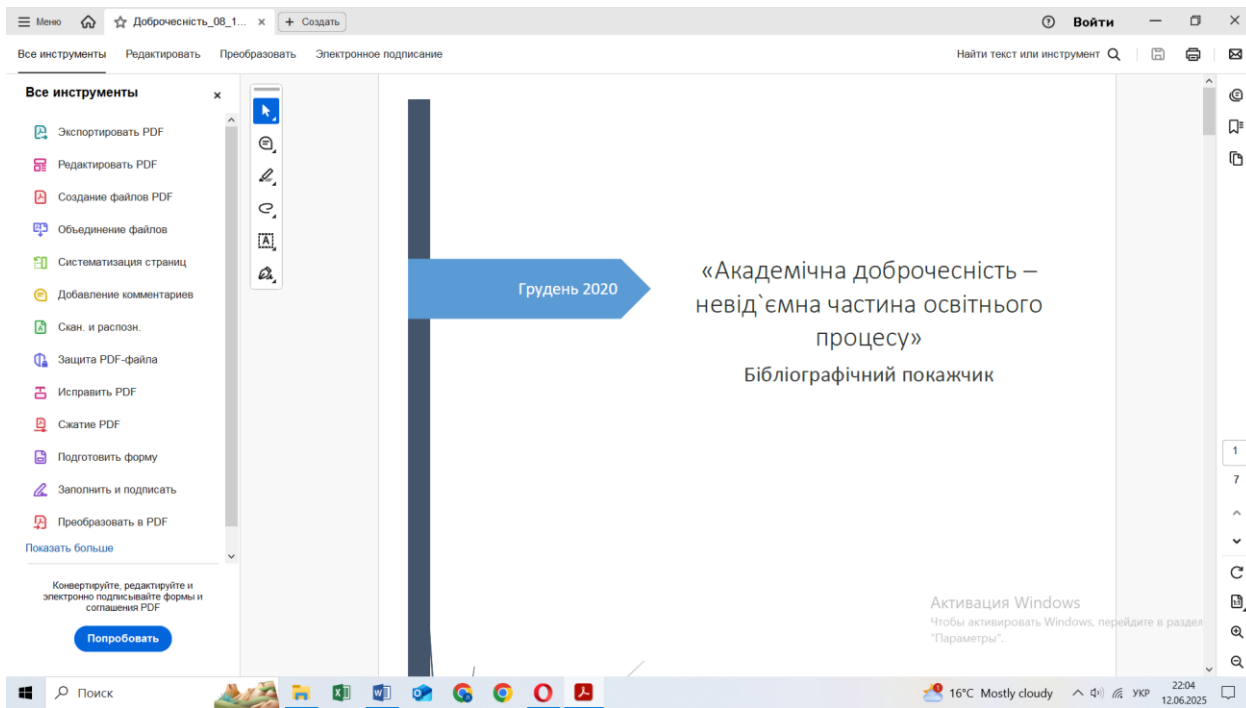
1. Що таке DSpace?	3
2. Фонди та зібрання	3
3. Пошук в репозитарії	4
4. Доступ для зареєстрованих користувачів	4
5. Розміщення матеріалу в репозитарії	7

Активация Windows

Поиск

16°C Mostly cloudy 22:03 12.06.2025

Аналітико-синтетичне опрацювання інформації в бібліотеці ЦНТУ

Меню Добірочність_08_12_.pdf Дуальна освіта_2022_.pdf Розвиток цифрових компет... + Создать Войти

Все инструменты Редактировать Преобразовать Электронное подписание Найти текст или инструмент

Все инструменты

- Экспортировать PDF
- Редактировать PDF
- Создание файлов PDF
- Объединение файлов
- Систематизация страниц
- Добавление комментариев
- Скан и распозн.
- Защита PDF-файла
- Исправить PDF
- Сжатие PDF
- Подготовить форму
- Заполнить и подписать
- Преобразовать в PDF
- Показать больше

Конвертируйте, редактируйте и электронно подписывайте формы и соглашения PDF

Попробовать

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Бібліографічний покажчик листопад 2022 р.

АНОТАЦІЯ
Бібліографічний покажчик «Розвиток цифрових компетенцій у вищій освіті» зібран наукові публікації, тези матеріалів конференцій, монографіє вчених які вивчають цю тему та пропонують на розгляд освітнім свої дослідження, які допоможуть знайти цифрові ресурси, методики викладання, дозволять обмінятися теоретичним та практичним досвідом, новими напрацюваннями та підняти якість здобуття освіти на новий щабель. Бібліографічний покажчик анотований, з посиланнями на повнотекстові ресурси. Стане корисним широкому колу читачів.

Бібліотека ЦНТУ
уклад. О. Найдьорова
elenova74@gmail.com

16°C Mostly cloudy 22:05 12.06.2025

Меню Добірочність_08_12_.pdf Дуальна освіта_2022_.pdf Розвиток цифрових компете... ШІ в освіті_відповід... + Создать Войти

Все инструменты Редактировать Преобразовать Электронное подписание Найти текст или инструмент

Все инструменты

- Экспортировать PDF
- Редактировать PDF
- Создание файлов PDF
- Объединение файлов
- Систематизация страниц
- Добавление комментариев
- Скан и распозн.
- Защита PDF-файла
- Исправить PDF
- Сжатие PDF
- Подготовить форму
- Заполнить и подписать
- Преобразовать в PDF
- Показать больше

Конвертируйте, редактируйте и электронно подписывайте формы и соглашения PDF

Попробовать

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ: ВІДПОВІДАЛЬНЕ СТАВЛЕННЯ

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

АНОТАЦІЯ:
Розглянуто різні підходи до використання штучного інтелекту в освіті. Використання ШІ з позиції академічної доброчесності, а також його можливість бути повноцінним учасником відносин права інтелектуальної власності.

ОЛЕНА НАЙДЬОРОВА
ЗАВДІЮЮЧА ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНОЮ ВІДДІЛУ

16°C Mostly cloudy 22:05 12.06.2025

Меню Добірочність_08_12_.pdf Дуальна освіта_2022_.pdf Розвиток цифрових компете... ШІ в освіті_відповідальне с... Цифрова бібліотека... + Создать Войти

Все инструменты Редактировать Преобразовать Электронное подписание Найти текст или инструмент

Все инструменты

- Экспортировать PDF
- Редактировать PDF
- Создание файлов PDF
- Объединение файлов
- Систематизация страниц
- Добавление комментариев
- Скан и распозн.
- Защита PDF-файла
- Исправить PDF
- Сжатие PDF
- Подготовить форму
- Заполнить и подписать
- Преобразовать в PDF
- Показать больше

Конвертируйте, редактируйте и электронно подписывайте формы и соглашения PDF

Попробовать

ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА

Бібліографічний покажчик, 2021

Анотація

Відмітною рисою сучасного етапу розвитку цивілізації є впровадження в усі сфери життя суспільства цифрової техніки і цифрових технологій. Узагальнено це називається цифровізацією. Саме вона визначає напрям і зміст науково-технічного прогресу, соціальних перетворень. Усе більш цифровізованими стають виробництво, побут, освіта, культура, наука, управління.

Бібліографічний покажчик «Цифрова бібліотека» містить бібліографічні описи наукових досліджень фахівців з обраної теми. Бібліографічний покажчик анотований, доповнений посиланнями на цифрові ресурси, бібліографічний опис документів, згідно ДСТУ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Наявнє 31 бібліографічний опис внесених мовою джерела. Бібліографічний покажчик адресовано широкому колу читачів.

Активация Windows
Чтобы активировать Windows, перейдите в раздел "Параметры".

16°C Mostly cloudy 22:06 12.06.2025